

”ENEMMÄN ILOA, HYMYÄ, HUUMORIA”

Varhaiskasvattajien ajatuksia ja kokemuksia pienryhmätoiminnasta

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Hämeenlinnan korkeakoulukeskus, sosionomikoulutus

Syksy, 2020

Jenny Lehtinen
Iisa Rättö

Sosionomikoulutus
Hämeenlinnan korkeakoulukeskus

Tekijät	Jenny Lehtinen, Iisa Rättö	Vuosi 2020
Työn nimi	”Enemmän iloa, hymyä, huumoria” – Varhaiskasvattajien ajatuksia ja kokemuksia pienryhmätoiminnasta	
Työn ohjaaja	Seija Pajari-Stylman	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tarkoitus oli saada selville varhaiskasvattajien näkemyksiä pienryhmätoiminnasta ja sen toteutumisesta. Tavoitteena oli saada tietoa varhaiskasvattajien kokemuksista pienryhmätoiminnan hyödyistä ja haitoista. Opinnäytetyön tilaajana toimi Hämeenlinnan kaupunki ja tutkimus toteutettiin Hämeenlinnan kaupungin varhaiskasvatuksen yksiköissä.

Opinnäytetyön tietoperustassa tarkasteltiin varhaiskasvatusta ja pienryhmätoimintaa. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Aineisto hankittiin sähköisellä kyselylomakkeella, joka sisälsi sekä strukturoituja että avoimia kysymyksiä. Kyselylomake lähetettiin useamman varhaiskasvatusyksikön työntekijöille. Vastaukset analysoitiin teemoittelemalla.

Tutkimuksen tuloksista selvisi, että pienryhmätoimintaa hyödynnetään päiväkodeissa vähintään viikoittain, osassa ryhmistä jopa päivittäin. Ryhmät muodostetaan pääasiassa pedagogisin perustein ja eniten käytetään joustavaa ryhmittelyä. Pienryhmätoiminnan koettiin parantavan työntekijöiden työssä jaksamista, koska ryhmän hallinta on helpompaa ja rauhallisempaa. Lasten kohdalla pienryhmätoiminnan koettiin mahdollistavan yksilöllisemmän huomioimisen ja oman taitotason mukaisen etenemisen sekä parantavan keskittymistä toimintaan ja lisäävän lasten osallisuutta. Haasteina ja kehitettävänä varhaiskasvattajat kokivat henkilöstön sitoutumattomuuden pienryhmätoimintaan sekä henkilöstön poissaolot ja sijaisten mukaan tuleminen.

Avainsanat pienryhmätoiminta, varhaiskasvatus, pedagogiikka, osallisuus

Sivut 38 sivua, joista liitteitä 5 sivua

Degree Programme in Social Services
Hämeenlinna University Center

Authors	Jenny Lehtinen, lisa Rättö	Year 2020
Subject	“More joy, smiling and humour” – Early childhood educators’ thoughts and experiences about small group activity	
Supervisor	Seija Pajari-Stylman	

ABSTRACT

The thesis explores early childhood educators’ views on small group activity and its realization. The aim of this thesis was to get information about the benefits and challenges of small group activity experienced by early childhood educators. The thesis was commissioned by the City of Hämeenlinna and it was carried out in the municipal daycare centres in Hämeenlinna.

The theoretical background consists of early childhood education and small group activity. This thesis was implemented as a qualitative study. The research material was accumulated through an online questionnaire containing both structured and unstructured questions. The questionnaire was sent to several early childhood educators in different daycare centres. The received responses were analyzed by thematizing.

The results of the study showed that small group activities are carried out in daycare centers at least weekly, in some groups even daily. The small groups are mainly formed based on pedagogical criteria and flexible grouping is most common. Using small group activity was found to improve the employees’ coping at work because group management is easier and more peaceful. Small group activity is considered beneficial for the children, because it allows individual attention and progress according to the child’s skill level. It was also found to improve children’s concentration towards activities and increasing children’s participation. Challenges and development targets mentioned by early childhood educators were personnel’s non-commitment to small group activity, absences of employees and involvement of substitutes.

Keywords small group activity, early childhood education, pedagogy, participation

Pages 38 pages including appendices 5 pages

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	VARHAISKASVATUS.....	3
2.1	Varhaiskasvatuksen merkitys.....	3
2.2	Pedagogiikka varhaiskasvatuksessa.....	4
2.3	Varhaiskasvatuksen oppimisympäristö.....	5
3	PIENRYHMÄTOIMINTA.....	6
3.1	Pienryhmätoiminnan suunnittelu ja tavoite.....	8
3.2	Pienryhmien muodostaminen ja toteutus.....	9
4	AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET.....	10
5	TUTKIMUSMENETELMÄ JA TOTEUTUS.....	11
5.1	Laadullinen tutkimus.....	12
5.2	Kyselylomake aineistonkeruumenetelmänä.....	12
5.3	Teemoittelu analyysimenetelmänä.....	14
5.4	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	14
6	TUTKIMUSTULOKSET.....	16
6.1	Pienryhmien muodostaminen ja toiminnan toteuttaminen.....	17
6.2	Osallisuus ja lapsilähtöisyys.....	18
6.3	Resurssit ja työn organisointi.....	19
6.4	Tavoitteellisuus ja hyödyntäminen.....	21
6.5	Oppiminen ja ohjaaminen.....	22
6.6	Sosiaaliset suhteet.....	24
6.7	Pienryhmätoiminnan edistäminen.....	25
7	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	26
8	POHDINTA.....	29
	LÄHTEET.....	32

Liitteet

- Liite 1 Saatekirje
- Liite 2 Kyselylomake varhaiskasvattajille

1 JOHDANTO

Meillä kaikilla on vain yksi lapsuus, ja siitä suuri osa vietetään varhaiskasvatuspalveluissa. Elämälle pohjaa luo lapsuus, joka vaikuttaa minäkuvaan, sosiaalisiin taitoihin ja oppimisen edellytyksiin. Aikuisilla on merkittävä vastuu, millaisen lapsuuden lapselle mahdollistaa. Tärkeitä tavoitteita varhaiskasvatuksessa on hyvän huomaaminen jokaisessa lapsessa, lapsen vahvuuksien tunnistaminen ja itsetunnon vahvistaminen. Pienryhmätoiminta mahdollistaa yksilöllisemmän kohtaamisen ja lapsen sosiaalisen aseman vahvistamisen ryhmässä. Riittävän pienet ryhmäkoot ovat tärkeitä lapsen kehityksen kannalta. (Järvinen & Mikkola, 2015, s. 8)

Kun yhteiskunta muuttuu, myös varhaiskasvatuksen on kehityttävä. Varhaiskasvatus ei ole vain päivähoitoa, vaan se on tavoitteellista ja suunnitelmallista lasten kehitystä tukevaa toimintaa. Oppimisympäristöjen tulee siis myös edistää lasten intoa kokeilla ja harjoitella asioita. Lapsilla tulee olla mahdollisuus saada ohjausta ja tukea, heidän ajatuksensa ja mielipiteensä tulee huomioida, ja lapsella tulee olla mahdollisuus vaikuttaa ja tulla hyväksytyksi omana itsenään. Nämä ovat sellaisia asioita, jotka eivät välttämättä toteudu suuressa ryhmässä, ja sen vuoksi koemme, että pienryhmätoiminta on tärkeä osa varhaiskasvatusta.

Kun ollaan isossa ryhmässä, aikuisen energia menee koko ryhmän ohjaamiseen, ja suuri osa hänen vuorovaikutuksestaan menee merkkien ja käskyjen antamiseen, joilla ryhmä pysyy hallinnassa. Yksittäiselle lapselle ei jää aikaa. Tilanteesta vielä haastavamman tekee se, että lapsi kuitenkin tarvitsee ja hakee huomion myös isossa ryhmässä. Suurryhmätilanne voi myös onnistua, mutta se monesti tarkoittaa sitä, että koko ryhmä on aikuisen käsissä, aikuinen säätelee ja kannattelee tilannetta, jolloin se ei ole lapsilähtöistä. Esimerkiksi tutusta aamupiiritilanteesta on poistettu häiritsevät lapset miettimään muualle omaa käytöstään, kun taas jos aamupiiri olisi järjestetty pienryhmissä, sujuisi samoilta lapsilta keskittyminen paremmin. Perustana pienryhmätoiminnassa on vuorovaikutuksen mahdollistaminen. Pienemmässä ryhmässä vuorovaikutuksen laatu on parempaa ja aikuinen pystyy paremmin tukemaan vuorovaikutusta. Lapsen on pienessä ryhmässä helpompi hallita omaa toimintaansa ja tulla yksilönä näkyväksi. (Mikkola & Nivalainen, 2013, ss. 31–33)

Saimme opinnäytetyön aiheen Hämeenlinnan kaupungilta: Pienryhmätoiminta varhaiskasvatuksen arjessa. Koemme aiheen olevan ajankohtainen, koska uudet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet velvoittavat varhaiskasvattajia huomioimaan arjessa lasten osallisuuden ja lasten mielenkiinnonkohteet sekä järjestämään lapsilähtöistä toimintaa. Koemme, että pienryhmätoiminta mahdollistaa paremmin lasten yksilöllisen huomioimisen, ja heidän näkemysten esille tulemisen

varhaiskasvatuksessa. Kun saadaan selville varhaiskasvattajien ajatuksia, pystytään toimintaa kehittämään siten, että pienryhmätoimintaa voitaisiin hyödyntää koko sen potentiaalin edestä varhaiskasvatuksessa.

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää varhaiskasvattajien näkemyksiä pienryhmätoiminnasta ja sen toteutumisesta Hämeenlinnan kaupungin varhaiskasvatuksessa vuonna 2020. Tutkimuskysymysten kautta pyrimme selvittämään varhaiskasvattajien kokemuksia pienryhmätoiminnan hyödyistä ja haitoista sekä haasteista ja kehittämiskohteista.

2 VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatustalaki (540/2018 § 1, 2) määrittelee varhaiskasvatuksen kokonaisuutena, joka muodostuu suunnitelmallisesta ja tavoitteellisesta kasvatuksesta sekä opetuksesta ja hoidosta, joissa pedagogiikka painottuu. Varhaiskasvatus on tarkoitettu lapsille, jotka eivät ole vielä oppivelvollisuusikäisiä. Varhaiskasvatus täydentää kotien kasvatustehtävää, ja näin myös vastaa lasten hyvinvoinnista.

Opinnäytetyössämme käyttäessämme käsitettä varhaiskasvattaja, tarkoitamme päiväkodin henkilöstöä, eli varhaiskasvatuksen opettajia, sosionomeja ja lastenhoitajan ammatillisen kelpoisuuden omaavia henkilöitä. Varhaiskasvatuksen opettajilla on kokonaisvastuu lapsiryhmien toiminnan suunnittelusta, toiminnan tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä. Toimintaa kuitenkin suunnitellaan ja toteutetaan yhdessä koko varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa. (OPH, 2018, s. 13)

2.1 Varhaiskasvatuksen merkitys

Varhaiskasvatuksella on merkittävä vaikutus lapsen kognitiiviseen kehitykseen, koska lapsen ensimmäisenä viitena elinvuotena se kehittää olennaisen tärkeitä valmiuksia, ja laadukkaan opetuksen saatavuus luo pohjan myöhemmälle menestykselle elämässä. Laadukkaan varhaiskasvatuksen saatavuus vaikuttaa myös merkittävästi lapsen itseluottamukseen, terveyden laatuun sekä kykyyn osallistua sosiaaliseen elämään. (Heinonen ym., 2016, s. 28) Varhaiskasvatuksen merkitys myös lapsen sosiaaliseen kehitykseen on tärkeä, sillä päiväkotia saattaa olla monelle lapselle ensimmäinen paikka, jossa kohdataan muita lapsia ja eletään yhteistä arkea. Varhaiskasvatuksessa lapsi oppii ja harjoittelee sosiaalisia taitoja ja oppimisympäristöjä kehitetään siten, että ne tukevat lasten terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehitystä (OPH, 2018, ss. 30–31). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat ja tukevat varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä. Valtakunnallisten varhaiskasvatuksen perusteiden pohjalta varhaiskasvatuksen järjestäjät laativat paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Lisäksi jokaiselle varhaiskasvatuksen piirissä olevalle lapselle laaditaan oma varhaiskasvatussuunnitelma eli lapsen vasu. (OPH, n.d.)

Hämeenlinnan kaupungin varhaiskasvatuksessa hyödynnetään Satakielipedagogiikkaa. Satakielen keskiössä ovat lapsen toimijuus, osallisuus, kokemuksellinen, monipuolinen, elämyksellinen ja lapselle merkityksellinen, vuorovaikutuksessa tapahtuva toiminta. ”Satakieli on tapa katsoa toisiamme, tapa nähdä lapsi, kuulla lasta, puhua lapselle, kohdata toinen toisemme, huomata lapselle tärkeät asiat ja olla kiinnostunut niistä.” (Hämeenlinnan kaupunki, 2019, s. 16)

Varhaiskasvatus toteutuu lasten, henkilöstön ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa yhtenäisen kokonaisuuden muodostavat kasvatus, opetus ja hoito. Lasten kasvua yksilöinä ja yhteisön jäseninä edistää laaja-alaisen osaamisen kehittyminen. Se, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan, miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan sekä miten eri oppimisympäristöjä hyödynnetään, vaikuttaa laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen. Laaja-alaisen osaamisen viisi osa-aluetta kuvataan varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa: 1. ajattelu ja oppiminen, 2. kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, 3. itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, 4. monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen, 5. osallistuminen ja vaikuttaminen. (OPH, 2018, ss. 18–19)

Varhaiskasvatuksessa ensisijaisena periaatteena on lapsen edun huomioon ottaminen, kun lapsia jaetaan ryhmiin. Lasten yksilöllisten tarpeiden huomioiminen vaikeutuu liian suurissa ryhmissä. Melun, levottomuuden ja rauhottomuuden lisääntyessä aiheutuu stressiä niin lapsille kuin henkilökunnallekin. Varsinkin erityistä tukea tarvitsevien lasten kohdalla liian suuri ryhmä on haitallinen. Varhaiskasvatukselle säädetyt tavoitteet on huomioitava varhaiskasvatuksen ryhmiä muodostettaessa ja tilojen suunnittelussa. Suuret ryhmät vaikeuttavat lasten kielellisten ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä lasten yksilöllistä kohtaamista. (Heinonen ym., 2016, ss. 109–110)

2.2 Pedagogiikka varhaiskasvatuksessa

Pedagogiikkaa voidaan pitää suomalaisen varhaiskasvatustyön ydinkäsitteenä. Se on läsnä arjen kaikissa tilanteissa, ei vain ohjatussa toiminnassa. Pedagogiikka määrittää, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan ja millaisena käsitetään lapsi ja hänen oppimisensa. Pedagogiikalla konkreettisimmillaan tarkoitetaan varhaiskasvattajan ja lapsen välistä vuorovaikutusta. (Ahonen & Roos, 2019, ss. 11–12) Pedagogiikka perustuu varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, oppimisesta ja lapsuudesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan erityisesti kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa tavoitteellista ja suunnitelmallista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa pedagogiikka näkyy oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, hoidon ja opetuksen kokonaisuudessa. (OPH, 2018, s. 22)

Pedagogiikan tulisi olla läsnä myös perushoidon tilanteissa, kuten vaipan vaihdossa ja pukemistilanteissa. Pedagogiseksi toiminta muuttuu siinä vaiheessa, kun varhaiskasvattaja toteuttaa toiminnassa pedagogista ymmärrystään. Perushoidon tilanteissa työntekijällä on oiva mahdollisuus keskittyä yhteen lapseen kerrallaan. Kyseisissä tilanteissa voidaan tukea esimerkiksi lapsen vuorovaikutustaitoja ja kielellisiä taitoja, vaikka

loruttelun ja kehon osien nimeämisen kautta. (Ahonen & Roos, 2019, ss. 24–25)

Edellytyksenä pedagogiselle osaamiselle on ammatillinen pätevyys, eli koulutus, jonka perustana on tutkittu tieto varhaiskasvatuksesta ja ylipäättänsä kasvatuksesta. Varhaiskasvatustieteellinen tieto kehittyy ja lisääntyy koko ajan, ja varhaiskasvattajien on pystyttävä soveltamaan käytäntöön uutta tietoa. Henkilöstöllä tulisi olla yhteinen ymmärrys, miten lasten hyvinvointia ja oppimista voidaan parhaalla tavalla edistää. Edellytys kaikelle kehittämistyölle on toimiva tiimi, joka ymmärtää samalla tavalla laadukkaan pedagogiikan. Pedagogiikan ytimessä tulee aina olla selkeä käsitys, millaisiin tavoitteisiin toiminnalla pyritään. Varhaiskasvattajan pedagogisen ymmärryksen syveneminen ja laajentuminen vaikuttavat pedagogisen toiminnan laadukkuuteen, ja sitä kautta lasten kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen. (Ahonen & Roos, 2019, ss. 14, 16, 69)

2.3 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristö

Varhaiskasvatusympäristön on oltava lapsen ikään ja kehitykseen sopiva, oppimista edistävä sekä turvallinen. Tilojen tarkoituksenmukaisuus vaikuttaa siihen, voiko ryhmiä jakaa pienemmiksi ja näin myös toiminnan sisältöön. Varhaiskasvatusympäristö tarkoittaa päiväkodin rakennettuja tiloja ja muuta lähiympäristöä, kuten piha-alueita. Lisäksi se kattaa psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön. Tilojen suunnittelussa on huomioitava varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet ja toiminnan sisältö sekä vaatimukset, joita lasten ikä ja kehitys asettaa. (Heinonen ym., 2016, s. 123)

Jos varhaiskasvatuksessa toimitaan isoissa ryhmissä koko päivän ajan, lapsi joutuu päivänsä aikana selviytymään suuressa ryhmässä jatkuvasti syntyvistä konflikteista, odottamisesta ja kilpailemaan puheenvuoroista ja aikuisen huomiosta muiden lasten kanssa. Kun toimitaan suuressa ryhmässä, vaarana on se, että jotkut lapset jäävät vähemmälle huomiolle. Lapsi kuitenkin tarvitsee paljon kannustusta ja rohkaisua, kun hän tutkiskelee ja opettelee uusia asioita. (Mikkola & Nivalainen, 2013, ss. 19–21) Turvallisessa ryhmässä lasta kuunnellaan ja kuullaan, lasten kanssa keskustellaan, lapsia kannustetaan ja rohkaistaan, lapsille osoitetaan hellyyttä, ystävyyssuhteiden syntymistä tuetaan, kiusaamiseen puututaan ja ryhmäprosessia ohjataan ja arvioidaan. Pienryhmien avulla voidaan mahdollistaa edellä mainittujen turvallisen ryhmän piirteiden toteutuminen ja onnistuminen varhaiskasvatuksessa. (Järvinen & Mikkola, 2015, s. 30)

Varhaiskasvatuksen toimintamuodot on jaettu kolmeen: päiväkotitoimintaan, perhepäivähoitoon ja avoimeen varhaiskasvatustoimintaan. Kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja ohjaa varhaiskasvatustlain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteet. (Varhaiskasvatustlain 540/2018 § 1) Varhaiskasvatuksen

tavoitteiksi lain mukaan listataan esimerkiksi jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin edistäminen, lapsen osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien lisääminen sekä kehittävän, oppimista edistävän ja turvallisen ympäristön luominen (Varhaiskasvatusturva 540/2018 § 3). Pienryhmätoiminnan voidaankin ajatella edistävän näiden tavoitteiden toteutumista varhaiskasvatuksessa, sillä pienemmissä ryhmissä lasten on helpompi tulla nähdyksi ja kuulluksi, mikä vahvistaa taas heidän mahdollisuuksiaan osallistua ja vaikuttaa. Kun toimitaan pienissä ryhmissä, jokainen lapsi saa kohdennettua ja yksilöllistä tukea tarpeisiinsa. Tuen tarpeen huomioiminen ja tarvittavan tuen tarjoaminen mahdollistuu, koska yksilöllisempi havainnointi onnistuu, kun ollaan pienessä ryhmässä.

Varhaiskasvatuksen toimintaa ideoidaan ja suunnitellaan päivittäin ja pitkällä aikavälillä. Kaikissa toimintaprosessin vaiheissa tulisi lasten voida olla mukana: mahdollisuus esittää omia ideoitaan ja olla mukana toiminnan ja tilojen suunnittelussa, tekemässä valintoja ja päätöksiä sekä arvioimassa toimintaa ja toimintaympäristöjä. Kun lapsille karttuu myönteisiä osallisuuden kokemuksia, ne vahvistavat yksilöllisiä osallisuuden voimavaroja ja rakentavat perustaa osallisuudelle otolliselle ilmapiirille ryhmässä. Useat lapset tarvitsevat ensin turvallisuudentunteen ja rohkaistumisen, ennen kuin uskaltavat ilmaistua itseään ja tulla mukaan toimintaan. Aikuisten tehtävänä on luottaa lapsiin toimijoina, ja omaan selviytymiseensä tilanteissa, joissa he luopuvat tai joustavat omista ennakkosuunnitelmistaan ja suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa yhdessä lasten kanssa. (Turja, 2017, ss. 48–49)

Toiminnassa tarvitaan materiaalisia resursseja, joita ovat päiväkodin tilat, materiaalit ja välineet. Monesti niiden käyttömahdollisuus ja saatavuus on lapsille kuitenkin rajallista. Paras tapaus on, kun lapset otetaan mukaan suunnittelemaan uusia hankintoja ja kehittämään esimerkiksi olemassa olevien tilojen sisustusta ja käyttötarkoituksia. Oleellista on se, kuinka paljon lapsille annetaan tietoa toiminnasta ja ympäristöstä, ja missä määrin he voivat siihen vaikuttaa. (Turja, 2017, ss. 50–51)

3 PIENRYHMÄTOIMINTA

Mitä pienemmässä ryhmässä lapsi on, sitä turvallisempaa ja helpompaa lapsen on hallita omaa toimintaansa ja olla oma itsensä. Kun lapsi on pienessä ryhmässä, hän voi toimia lähikehityksen vyöhykkeellä aikuisen tukemana. Isossa ryhmässä dialogi ei mahdollistu eikä vuorovaikutusmahdollisuutta riitä kaikille. Suuri ryhmä voi herättää lapsessa pelkoa ja ahdistusta. (Mikkola & Nivalainen, 2013, ss. 31–32) Monissa suomalaisissa päiväkodeissa yli 3-vuotiaat lapset on jaettu noin 20 lapsen ryhmiin, joissa työskentelee kolme aikuista. Pienryhmätoiminnalla viitataan erityiseen, suunnitelmalliseen tapaan

järjestää lapsiryhmän toimintaa edellä mainittua 20 lasta pienemmissä ryhmissä yhden tai kahden aikuisen kanssa. 2000-luvun aikana useiden ryhmien arjessa onkin siirrytty toteuttamaan pienryhmätoimintaa, jolloin iso ryhmä saadaan jaettua pienempiin osiin. (Raittila, 2013, s. 69)

Varhaiskasvatussuunnitelmankin (OPH, 2018, s. 28) mukaan varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä toimitaan erikokoisissa ryhmissä, jolloin mahdollistetaan kaikkien jäsenien mahdollisuus vuorovaikutukseen ja toimintaan osallistumiseen. Pienissä ryhmissä toimimisella pyritään edistämään lasten keskittymistä ja lapsilähtöistä toimintaa. Varhaiskasvatuslaissa (540/2018 § 35) säädetään ryhmän enimmäiskoko lasten ja aikuisten välisellä suhdeluvulla. Yhdessä ryhmässä saa varhaiskasvatuslain mukaan olla yhtä aikaa enintään kolmea varhaiskasvatuksen henkilöä vastaava määrä lapsia. Alle kolmevuotiaita lapsia saa olla enintään neljä yhdellä työntekijällä ja yli kolmevuotiaita lapsia saa olla enintään seitsemän yhdellä työntekijällä. Näin kokopäiväistä hoitoa tarvitsevia lapsia saa olla alle kolmevuotiaiden kohdalla 12, ja yli kolmevuotiaiden ryhmässä 21 lasta.

Osallisuus on keskeinen käsite pienryhmätoiminnan taustalla ja pienryhmien muodostamisessa. Pienryhmätoiminnan vahvuutena on se, että pienemmässä ryhmässä on isompaa ryhmää enemmän tilaa ja mahdollisuuksia huomioida yksittäisiä lapsia ja heidän tarpeitaan, mikä edistää lasten osallisuuden toteutumista. Osallisuuden vastakohtana voidaan pitää laumapedagogiikkaa, ja siitä luopuminen voi olla hankalaa isossa ryhmässä. Laumapedagogiikka on aikuislähtöistä toimintaa, jossa kaikkia lapsia kasvatetaan ja opetetaan saman mallin mukaan ja kaikkiin lapsiin kohdistuu hyvin samanlaiset odotukset. Aikuinen on toiminnan keskiössä ja lasten ajatuksille ja oivalluksille ei juuri ole tilaa. Laumapedagogiikan sijaan pienryhmätoiminta mahdollistaa sen, että jokaiseen lapseen kohdistuu realistiset odotukset. Pienemmässä ryhmässä lapsi voi kokea osallistuvansa ryhmän toimintaan omista edellytyksistään ja aikuisten on helpompi tukea lasten aktiivisuutta kuin isossa ryhmässä. (Ahonen & Roos, 2019, ss. 20–21, 44–45)

Ryhmän koko ei kuitenkaan ole ainoa toiminnan laadukkuutta määrittävä tekijä, siihen vaikuttavat myös varhaiskasvattajan sitoutuneisuus ja asenne. Ryhmien muodostamiselle tulee aina löytyä pedagoginen perustelu eikä pienempi ryhmäkoko automaattisesti tarkoita, että toiminta olisi pedagogista, vuorovaikutuksellista, osallistavaa tai lapsilähtöistä. Pienryhmätoiminnan järjestämiseen ja toteuttamiseen ei ole mahdollista määritellä oikeita tai vääriä ratkaisuja, mutta hyvä yleissääntönä voidaan pitää pedagogisia perusteita ryhmien käytön ja jakamisen taustalla. (Ahonen & Roos, 2019, s. 45)

3.1 Pienryhmätoiminnan suunnittelu ja tavoite

Pienryhmätoimintaa suunnitellaan yhdessä tiimin kanssa, mutta vastuu pedagogiikan toteutumisesta on varhaiskasvatuksen opettajalla. Toiminnan suunnittelussa on tärkeää huomioida käytettävissä olevat tilat. Arki vaatii tarkkaa suunnittelua ja porrastamista tilojen käytössä. (Mikkola & Nivalainen, 2013, ss. 36–39) Varhaiskasvatuksen opettajan tulee jakaa omaa osaamistaan, ohjata tiimin muita kasvattajia pedagogisten menetelmien käyttöön sekä oppia myös muilta. Jokaisella tiimin varhaiskasvattajalla on vastuu hyvän pedagogiikan jokapäiväisestä toteutumisesta. (Järvinen & Mikkola, 2015, s. 62)

Työvuorot olisi hyvä suunnitella, niin että pienryhmäpäivinä kaikki tiimin työntekijät ovat paikalla silloin, kun pienryhmätoimintaa on tarkoitus järjestää. Monesti valitetaan henkilökunnan vähyyttä, kun työvuorot on järjestetty niin, että valtaosan päivästä ryhmän kolmesta työntekijästä on vain kaksi paikalla. On hyvä tehdä varasuunnitelma myös työntekijöiden poissaolojen varalta. (Mikkola & Nivalainen, 2013, ss. 36–37) Poikkeustilanteissa pienryhmätoimintaa voidaan toteuttaa, vaikka joku ryhmän aikuisista olisi pois. Silloin voidaan esimerkiksi toimia kahdessa ryhmässä kolmen sijaan, ja ryhmissä on muutama lapsi enemmän mukana. Kun on selkeä suunnitelma poikkeustilanteiden varalle, järjestelyt eivät vie ylimääräistä energiaa ja aikaa. (Järvinen & Mikkola, 2015, s. 43)

Vain pieni osa lapsen päivästä on ohjattua toimintaa, mutta silti toiminnan suunnittelussa käytetään paljon aikaa ja resursseja ohjattuihin tuokioihin. Merkittävämpää lapsen kannalta olisi yksittäisen toimintatuokion sijaan päivän kokonaisvaltainen sujuminen. Kun jokainen päivän hetki nähdään pedagogisena hetkenä, puhutaan kokopäiväpedagogiikasta. Pienryhmätoiminnan hyödyntäminen ei myöskään rajoitu vain ohjattuihin tuokioihin, vaan sitä voi hyödyntää kokopäiväisestäikin arjessa. (Mikkola & Nivalainen, 2013, s. 29) Ohjatun toiminnan lisäksi olisi suunniteltava, organisoitava ja ohjattava siirtymätilanteiden, ruokailujen, ulkoilun ja lepo hetken pedagogiikkaa. Päivärytmin tulee olla ennakoitava, mutta kuitenkin joustava muuttuvia tilanteita varten. (Järvinen & Mikkola, 2015, s. 52) Pienryhmissä myös siirtymätilanteet, kuten uloslähtö ja pukeminen sujuvat kiireettömämmin ja sujuvammin, kun yksi varhaiskasvattaja huomioi ja auttaa lapsia. Jos on liian monta lasta pienessä tilassa, tulee ahdasta ja ylimääräistä hälinää, eikä kohtaaminen ja yhdessäolo aikuisen ja toisten lasten kanssa onnistu. (Mikkola & Nivalainen, 2013, ss. 40–41)

Jokainen ryhmä on erilainen, ja tavoitteet lähtevät lapsista ja lapsiryhmästä. Esimerkiksi jos ryhmässä haasteena on levottomuus ja leikin lyhytjänteisyys, lähdetään liikkeelle oppimisympäristön suunnittelusta, osallisuuden kehittämisestä ja lasten kuulemisesta. Pienryhmätoiminnan suunnittelussa pohditaan ryhmän tavoitteet ja kehittämiskohteet, joiden perusteella mietitään, miten käytännössä organisoidaan asioita ja miten työntekijät toimivat, jotta kehitystä voidaan

tukea. Esimerkiksi jos kehittämiskohteena on leikki-aidot, voidaan käytännössä organisoida toimintaa leikkitaulujen avulla ja työntekijät voivat edesauttaa osallistumalla leikkiin. Ryhmillä voi olla tavoitteena ja kehittämiskohteina niin yhteisöllisyys, osallisuus, turvallisuus, oppimisympäristö, tunnetaidot, kaverisuhteet, leikki, leikki-aidot kuin kieli ja vuorovaikutus. Käytännössä näiden tavoitteiden toteutumista voi edistää organisoimalla ryhmien jaon, porrastamisen, tilojen käytön, kuvien käytön, päivä/viikko-ohjelmat, projektit ja leikkitaulut. Tavoitteiden saavuttamiseksi työntekijöiltä tarvitaan suunnittelutyötä, arviointia, reflektointia, leikkiin osallistumista, lapsen kuulemista, oman työn jatkuvaa kehittämistä, sitoutumista, tiimipalavereja sekä lasten vasujen ja ryhmävasun tekemistä. (Järvinen & Mikkola, 2015, ss. 40–41)

3.2 Pienryhmien muodostaminen ja toteutus

Pienryhmän koko on hyvin tulkinnanvarainen. Toiselle varhaiskasvattajalle 15 lapsen ryhmä voi olla pienryhmä, toisen mielestä pienryhmästä voidaan puhua silloin kun lapsia on enintään viisi. (Ahonen, 2017, s. 184) Myös ryhmien jako ja pienryhmätoiminnan käytännön toiminta riippuu aina päiväkodista ja varhaiskasvattajista. Pienryhmät voidaan jakaa tilanteen mukaan ja toiminnan perusteella tai sitten päiväkotiryhmässä voi olla käytössä kiinteät pienryhmät, jolloin toiminnasta riippumatta ryhmän jäsenet pysyvät aina samoina. Kummassakin tapauksessa ryhmien jaon tulee perustua pedagogiikkaan ja lapsiryhmän tavoitteisiin. (Raittila, 2013, s. 75) Tässä opinnäytetyössä vaihtuvista pienryhmistä käytämme nimitystä joustavat pienryhmät ja kokoonpanoltaan samanlaisina pysyvistä ryhmistä nimitystä kiinteät pienryhmät.

Pienryhmätoiminnan avulla päiväkodin toimintaa on helppo eriyttää. Kokonaisuuden hallinnan kannalta on kuitenkin keskeistä, että päiväkodin henkilökunta suunnittelee toimintaa yhdessä. Näin kaikki varhaiskasvattajat tietävät, mitä muissa pienryhmissä tehdään ja pedagogisista tavoitteista voidaan käydä keskustelua ja sopia yhdessä. Jotta tämä onnistuu, on kaikkien työntekijöiden sitouduttava toimintaan. (Mikkola & Nivalainen, 2013, s. 36) Lapsiryhmän aikuiset, jotka puhaltavat yhteen hiileen ovat tutkimusten mukaan edellytys lapsen sosiaalisen emotionaalisten taitojen kehittymiselle. Kasvatustyön yhteinen arvopohja syntyy perusteellisista arvokeskusteluista, joissa on huomioitu jokaisen näkökulma. On tärkeää, että kaikki ryhmän aikuiset sitoutuvat avoimeen ja myönteiseen vuorovaikutuskulttuuriin. Esimiehen tehtävä on tukea ja rohkaista varhaiskasvattajia omien vahvuusalueiden hyödyntämiseen työssä. Jokaisen varhaiskasvattajan tulee kantaa oma kortensa keuhon yhteisen hyvän puolesta. Jotta toimintakulttuuria voidaan kehittää, se vaatii kaikkien sitoutumista. (Ahonen, 2017, ss. 252–253)

Pienryhmiä muodostettaessa on muistettava arvioida, hyötyykö lapsi vaihtuvista ryhmistä vai sopiiko lapsen iälle, kehitykselle tai persoonalle kiinteä lapsiryhmä, jossa vaihtuvuus ei ole niin suuri. (Heinonen 2016, s.

111) Alle 3-vuotiaiden ryhmässä lapsille voi olla tärkeää rakentaa pidempikestoinen suhde ensin yhteen pysyvään aikuiseen, koska jatkuva kasvattajien vaihtuminen kuormittaa lasta. Yli 3-vuotiaiden lasten ryhmässä taas tärkeämpää ovat leikki ja kaverit, kuin pysyvä aikuinen. (Järvinen & Mikkola, 2015, s. 42) Kaiken kaikkiaan tärkeää on kuitenkin, että saatavilla on turvallinen aikuinen, jota lapsi saa lähestyä ja johon hän saa turvautua.

Varhaiskasvatuksen opettajan vastuulla on lapsiryhmän pedagogisen toiminnan suunnittelu, toteutus ja arviointi (Pakanen, 2019, s. 5). Varhaiskasvatuksen opettajan tehtävänä on siis varmistaa, että koko tiimin toiminta on pedagogista, joskin varhaiskasvatuksen arjessa toiminnan pedagogisuuden toteutuminen käytännössä on kaikkien työntekijöiden yhteinen vastuu. Joustavan pienryhmittelyn avulla voi jokainen lapsi päästä toimimaan kaikkien aikuisten ja lasten kanssa. Toimintakauden alussa lapsi saattaa kuitenkin hyötyä kokoonpanoltaan samana pysyvistä pienryhmästä, koska se voi helpottaa lapsen ryhmäytymistä ja päiväkotiin sekä muihin lapsiin tutustumista. Pienessä ryhmässä tapahtuneen ryhmäytymisen jälkeen suurempaan ryhmään liittyminen saattaa sujua helpommin.

4 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Varhaiskasvatuksessa tapahtuvaa pienryhmätoimintaa on tutkittu useissa pro Gradu -tutkielmissa ja opinnäytetyöissä viime vuosina. Aiheen suosiota selittää mahdollisesti pienryhmätoiminnan lisääntyminen päiväkotien arjessa. Vuonna 2018 päivitetty Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (OPH, 2018, ss. 22, 26–27, 30) painottaa lapsen yksilöllisyyden, osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollisuuksien lisäämistä varhaiskasvatuksen arjessa. Monissa varhaiskasvatusyksiköissä pienissä ryhmissä toimiminen saatetaan kokea näiden tavoitteiden toteutumista tukevana toimintana. Useilla aihetta koskevilla tutkimuksilla onkin mahdollisesti haluttu tutkia, edistääkö pienryhmätoiminta varhaiskasvatukselle asetettujen tavoitteiden toteutumista.

Juuri lasten osallisuus nousee monessa eri tutkimuksessa esiin, kun tutkitaan pienryhmätoimintaa ja sen vaikutuksia. Mari Alanko (2019, s. 24) toteaa opinnäytetyössään varhaiskasvattajien kokevan pienryhmätoiminnan lapsia osallistavana menetelmänä. Osallisuutta lisää toiminnan lapsilähtöisyys, joka toteutuu paremmin pienemmässä ryhmässä kuin esimerkiksi koko päiväkotiryhmän kesken. Pienryhmissä toimiminen mahdollisti varhaiskasvattajien mielestä tutustumisen yksittäisen lapsen ajatuksiin ja kiinnostuksen kohteisiin, lasten

keskinäisten suhteiden ja suvaitsevaisuuden tukemisen sekä onnistumisen kokemusten lisäämisen arjessa. (Alanko, 2019, s. 25)

Myös Kaisa-Sisko Kangas (2013, s. 62) toteaa pro Gradu -tutkielmassaan, että pienryhmätoiminta mahdollistaa lasten yksilöllisemmän huomioimisen ja kuulluksi tulemisen. Varhaiskasvattajat saavat pienryhmätoiminnan aikana lapsilta runsaasti palautetta. Lapset pystyvät olemaan aktiivisesti mukana toiminnassa ja pienryhmätoiminta antaa lapsille hyvät lähtökohdat omien ajatusten ilmaisulle sekä toisten kuulemiselle. (Kangas, 2013, s. 67)

Aikaisemmissa tutkimuksissa pienryhmätoiminta on määritelty toiminnaksi, jota tapahtuu useamman kerran viikossa (Alanko, 2019, s. 23; Tynjälä, 2013, s. 22; Tähtinen, 2017, s. 14). Pienryhmät voivat vaihtua toiminnan mukaan tai ne voivat olla kiinteitä läpi vuoden samalla kokoonpanolla toimivia ryhmiä. Tällöin lapselle voi muodostua luottamuksellinen suhde muihin ryhmäläisiin ja tiivis ryhmäytyminen on mahdollista. (Tynjälä, 2013, s. 22) Ahosen (2017, s. 184) mukaan tällaiset kiinteiden pienryhmien edut voivat samalla olla myös niiden heikkouksia. Yksilölliset temperamenttipiirteet vaikuttavat siihen, millaisten ihmisten kanssa on helppo tulla toimeen. Vaikka lapsen sosiaalis-emotionaaliseen kehitykseen kuuluu taito oppia tulemaan toimeen erilaisten yksilöiden kanssa, ei silti voi odottaa, että kaikista tulee parhaita ystäviä. Siksi varhaiskasvattajan muodostama, aina kokoonpanoltaan samanlainen pienryhmä ei välttämättä vastaa lapsen tarpeisiin ja ajatuksiin siitä, kenen kanssa hän itse mieluiten viettäisi aikaa ja pahimmillaan se voi jopa estää mahdollisuuden viettää aikaa muiden lasten kanssa. (Ahonen, 2017, s. 184)

Tutkimuksissa keskeisimpänä haasteena nousee esiin henkilökunnan poissaolot ja niiden vaikutus pienryhmätoiminnan muutoksiin (Alanko, 2019, s. 28; Kangas, 2013, s. 57; Pihlajamäki, 2015, s. 27). Yhden tai useamman työntekijän puuttuessa pienryhmiä joudutaan yhdistelemään suuremmiksi tai pienryhmätoiminta ei välttämättä ole mahdollista. Muita haasteita toiminnalle tuottavat esimerkiksi kasvattajien sitoutumisen puute pienryhmätoimintaa kohtaan tai lasten epäsäännölliset hoitoajat. (Alanko, 2019, s. 28)

5 TUTKIMUSMENETELMÄ JA TOTEUTUS

Tutkimustehtävämme tarkoitus oli saada selville varhaiskasvattajien ajatuksia pienryhmätoiminnasta ja sen toteutumisesta. Tutkimusmenetelmän valintaan vaikuttavat tutkimusongelman luonne ja sitä kuvaavan tiedon määrä. Tutkimusmenetelmäksi aineistonhankintaan

valitsimme Webropol-kyselylomakkeen. Perusedellytys kyselylomakkeen laatimiseen on ilmiön tunteminen, jotta voidaan laatia ongelman ratkaisun paljastavat kysymykset. (Kananen, 2008, s. 68) Kohderyhmämme valikoitui työelämän edustajan johtamien varhaiskasvatussyksiköiden työntekijöihin, koska tarkoitus oli, että työelämän edustaja voi jatkossa hyödyntää tutkimuksen tietoja näiden varhaiskasvatussyksiköiden kehittämisessä. Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena, jossa aineisto hankittiin puolistrukturoidulla sähköisellä kyselylomakkeella ja analysoitiin teemoittelemalla.

5.1 Laadullinen tutkimus

Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on tutkittavan ilmiön kuvaaminen, ymmärtäminen ja tulkinnan antaminen. Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus on tutkimusta, jossa ei hyödynnetä tilastollisia menetelmiä tai muita määrällisiä keinoja. Siinä pyritään ilmiön syvälliseen ymmärtämiseen. Laadullisen tutkimuksen tutkimustulos pätee vain tutkimuskohteen osalta, joten sitä ei voida yleistää. Laadullinen tutkimus on yleensä kuvailevaa, siinä ollaan kiinnostuneita merkityksistä, eli siitä, miten ihmiset näkevät ja kokevat reaalimaailman. (Kananen, 2017, ss. 35–36)

Toteutimme opinnäytetyömme laadullisena tutkimuksena, sillä tavoitteenamme oli perehtyä pienryhmätoimintaan ilmiönä ja selvittää varhaiskasvatuksen työntekijöiden omia kokemuksia ja ajatuksia aiheesta. Tämän tavoitteen saavuttaminen oli mahdollista ainoastaan laadullisen tutkimuksen keinoin. Keräämämme aineisto oli ilmiasultaan tekstiä, joten laadullisen analyysimenetelmän käyttö oli luontevin tapa. Aineistonkeruumenetelmän ja analyysitavan lisäksi tutkimuksesta tekee laadullisen myös sen hypoteesittomuus sekä harkinnanvarainen otanta. Laadullisessa tutkimuksessa hypoteesittomuudella tarkoitetaan sitä, että tutkijalla ei ole vahvoja ennako-oletuksia tutkimuksen tuloksista (Eskola & Suoranta, 2014, s. 19). Vaikka olimmekin etukäteen tutustuneet aikaisempiin tutkimuksiin aiheesta ja omakohtaista kokemusta pienryhmätoiminnan käytöstä löytyy jonkin verran, emme tehneet ennen tutkimusta olettamuksia tutkimuksen tuloksista. Laadullisessa tutkimuksessa keskitytään usein pieneen määrään tapauksia, joita analysoidaan mahdollisimman perusteellisesti (Eskola & Suoranta, 2014, s. 18). Tutkimusaineisto kerättiin tiettyjen Hämeenlinnan päiväkotien henkilökunnalta, jolloin kyseessä on harkinnanvarainen otanta.

5.2 Kyselylomake aineistonkeruumenetelmänä

Tutkimusaineistomme kerättiin Webropol-kyselylomakkeilla sähköisesti. Ajattelimme kyselylomakkeen tavoittavan kohderyhmämme parhaiten. Siinä pystyimme myös varmistamaan vastaajien anonymiteetin säilymisen. Sähköisen kyselyn hyötynä oli myös se, että postikustannuksia ei syntynyt.

Ajattelimme, että vastaajien on helpompi ja nopeampi vastata sähköiseen kyselyyn, eikä meidän tarvitsisi odottaa postitse tulevia vastauksia. Kyselylomake lähetettiin useammalle Hämeenlinnan kaupungin päiväkodin työntekijöille. Lähetimme Webropol-linkin työelämän edustajallemme, ja hän toimitti sen eteenpäin vastaajille. Kyselylomakkeen lisäksi vastaajille lähetettiin saatekirje, jossa kerroimme kyselyn tarkoituksesta ja tärkeydestä sekä rohkaisimme vastaamiseen. Lisäksi muistutimme, että vastaaminen tapahtuu anonyymisti ja kerroimme, mihin asti vastausaikaa on.

Kyselytutkimuksen etuna on se, että sen avulla voi kerätä laajan tutkimusaineiston, koska kysely on helppo lähettää useille ja siinä voi kysyä monia asioita. Kysely on tehokas, sillä se säästää tutkijan aikaa ja vaivannäköä, myös aikataulu voidaan arvioida melko tarkasti. Kyselytutkimuksen heikkoutena on se, että siinä ei ole mahdollista varmistua, miten vakavasti vastaajat ovat suhtautuneet tutkimukseen, eli onko pyritty vastaamaan rehellisesti ja huolellisesti. Myös väärinymmärryksiä on vaikea kontrolloida, koska ei voida tietää, miten onnistuneita vastausvaihtoehdot vastaajien näkökulmasta ovat. Ei myöskään ole selvää, kuinka perehtyneitä vastaajat ovat aihealueeseen, josta kysymykset kyselylomakkeessa on. Riskinä on lisäksi vastaamattomuus. Tärkein vastaamiseen vaikuttava asia on se, kuinka hyvin kyselylomake on laadittu ja sen kysymykset suunniteltu. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2009, ss. 195, 198)

Kyselylomakkeemme sisälsi sekä strukturoituja että avoimia kysymyksiä. Strukturoituja kysymyksiä käytimme tutkimuksessamme taustoitukseen. Näillä faktatiedoilla saimme tietää, millaisesta ympäristöstä vastaajat ovat. Nämä tiedot auttavat meitä erojen ymmärtämisessä. Avoimet kysymykset antoivat vastaajille mahdollisuuden kertoa aiheesta omin sanoin ja tarkentamaan strukturoitujen kysymysten vastauksia. Avoimissa kysymyksissä ei ole valmiita vastausvaihtoehtoja, joten niiden avulla pyrimme saamaan selville vastaajien todellisen tietämyksen aiheesta.

Kyselylomakkeen kysymykset muodostimme varsinaisten tutkimuskysymystemme pohjalta, jotka olivat: Miten varhaiskasvattajat mieltävät pienryhmätoiminnan? Miten pienryhmätoiminta toteutuu päiväkodissa? Mitä kokemuksia varhaiskasvattajilla on pienryhmätoiminnan hyödyistä ja haitoista? Mikä tavoite pienryhmätoiminnalla on varhaiskasvattajien mielestä? Kyselylomakkeen kysymysten muodostamista helpotti se, että olimme työelämän edustajan kanssa keskustelleet eri teemoista, joita tutkimuksessa haluttiin saada selville. Kysymyksissä on huomioitu työelämän edustajan toiveet ja ajatukset.

Kysymyksiä tuli kyselylomakkeeseen yhteensä 24. Suunnittelimme kysymysten järjestystä, ja sijoitimme alkuun helppoja ja aiheeseen valmistelevia kysymyksiä. Ennen kyselylomakkeen lähettämistä

hyväksytimme sen työelämän edustajalla, joka antoi oman palautteensa. Palautteen pohjalta kysely muokattiin lopulliseen muotoonsa. Vastausten kerääminen tapahtui huhtikuun 2020 aikana. Vastauksia saimme yhteensä 25 kappaletta. Olimme hyvin tyytyväisiä saatujen vastausten määrään.

5.3 Teemoittelu analyysimenetelmänä

Aineiston analyysimenetelmäksi valitsimme teemoittelun. Kyselymme tuotti laajaa laadullista aineistoa aiheestamme, joten teemoittelu sopii hyvin tärkeiden teemojen nostamiseen laajasta aineistosta. Osa kyselymme kysymyksistä oli avoimia kysymyksiä, joten vastaajat tuottivat itse osan vastauksista, minkä vuoksi teemoittelu auttoi yhdistelemään samoja asiakokonaisuuksia yhteen, vaikka vastaajat olisivat käyttäneet eri nimityksiä tarkoittaen samaa asiaa. Teemoittelun avulla pystyimme tarkastelemaan aineistoa kokonaisuutena, ja pyrimme selvittämään oleelliset asiat tutkimuskysymysten kannalta.

Teemoittelussa aineistosta nostetaan esiin tutkimusongelmaa valaisevia teemoja ja niiden esiintymistä tutkimusaineistossa tutkitaan ja vertaillaan. Aineistosta on tarkoitus löytää ja erotella tutkimusongelman kannalta olennaiset aiheet. Teemoja eli tutkimuskysymyksen kannalta keskeisiä aiheita muodostetaan usein aineistolähtöisesti etsimällä kerätystä aineistosta eri vastauksia yhdistäviä tekijöitä. Analyysimenetelmänä teemoittelu etenee teemojen muodostamisesta ja ryhmittelystä niiden yksityiskohtaisempaan tarkasteluun. (Eskola & Suoranta, 2014, ss. 175–176)

Analyysi aloitettiin lukemalla aineisto useampaan kertaan läpi. Lukemisen aikana merkittiin muistiin aina, kun sama sana tai ajatus toistui vastauksissa. Samalla yhdisteltiin samaa tarkoittavat sanat tai ilmaisut yhteen. Kun oli tiedossa aineistossa eniten toistuneet asiat, lähdettiin pohtimaan, mikä niiden yläotsikoksi eli teemaksi voisi tulla. Teemoja löytyi aluksi useita, joten niitäkin yhdisteltiin ja samalla pohdittiin, mikä alaotsikko sopii minkäkin teeman alle. Emme siis olleet etukäteen miettineet teemoja, vaan teemat syntyivät aineistolähtöisesti riippuen siitä, mitkä asiat vastauksissa toistuivat useaan otteeseen. Teemojen löydyttyä lähdettiin selvittämään, mitä vastauksissa sanottiin teemoista ja mitkä asiat nousevat tärkeimpänä esille. Saatuja tuloksia verrattiin aikaisempaan tutkimustietoon ja teoriaan.

5.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta ei voida arvioida ja laskea samalla tarkkuudella kuin kvantitatiivisen tutkimuksen. Luotettavuus laadullisessa tutkimuksessa on tutkijan arvioinnin ja näytön varassa. Luotettavuusmittarit tieteellisessä tutkimuksessa ovat reliabiliteetti ja validiteetti. Reliabiliteetti merkitsee tulosten pysyvyyttä, eli jos tutkimus

uusittaisiin, saataisiin samat tutkimustulokset. Validiteetti tarkoittaa, että tutkitaan oikeita asioita. Riittävä dokumentointi on aina luotettavuustarkastelun perustana, koska se mahdollistaa ratkaisujen jäljittämisen ja arvioinnin. Kaikki ratkaisut eri tutkimuksen vaiheissa pitää perustella. (Kananen, 2017, ss. 175–178)

Tutkimuksen teossa noudatetaan huolellisuutta, rehellisyyttä, objektiivisuutta ja tarkkuutta. Tämä varmistetaan tieteellisten menetelmien käytöllä. Tutkimusongelman mukaan valitaan menetelmät perustellusti. Kun tutkimus julkaistaan, noudatetaan avoimuutta ja vastuullisuutta. Tutkimuksen teoriaosaan tarvitaan muiden tutkijoiden tutkimustuloksia, ja kirjoittajan pitää kunnioittaa muiden tutkijoiden tuotoksia ja viitata niihin asianmukaisella tavalla. Tutkimus edellyttää asianmukaisia tutkimuslupia ja vastuullista informointia tutkittaville. Ennen tutkimusprosessin käynnistämistä sovitaan eri osapuolten väliset oikeudet, vastuut ja velvollisuudet. Tutkimuksen tekijän yhteystiedot sekä lyhyesti työn tavoitteet ja tarkoitus tulee kertoa tutkittaville. Osallistuminen tutkimukseen on vapaaehtoista. (Kananen, 2017, ss. 190–194)

Laadullista tutkimusta tehdessä on varmistuttava objektiivisuudesta, se ei voi perustua mielipiteisiin. Kaikki mitä tehdään, pitää tehdä tieteellisin menetelmin ja tulokset tulee esittää sellaisina kuin ne aineistosta nousevat. Tavoitteena on saada tutkijasta riippumattomia mahdollisimman luotettavia tutkimustuloksia. Objektiivisuuden saavuttaminen laadullisessa tutkimuksessa on kuitenkin haasteellista, koska objektiivisuuteen vaikuttavat tutkittavat ja itse tutkija, sillä jokaisella on oma ajattelutapansa ja kokemusmaailmansa, jotka vaikuttavat toimintaan. Objektiivisuutta voidaan kuitenkin varmistaa siten, että kaikki tutkimusprosessin aikana tehdyt valinnat on perusteltu, eli miksi mitään on tehty. Tutkimukseen on pitänyt myös valita ja perustella käytetyt menetelmät, ja lisäksi on vielä pitänyt osata käyttää menetelmiä oikein. Myöskään luotettavuudesta ei voida sanoa mitään, jos riittävää aineistoa ja tutkimusprosessin vaiheita ei ole kirjattu ja perusteltu. Dokumentaatio on edellytys arvioinnille. (Kananen, 2017, ss. 79–80)

Tekemämme tutkimuksen luotettavuutta lisää useat aikaisemmat tutkimukset, joissa on saatu samankaltaisia tuloksia. Aikaisempia tutkimuksia on lyhyesti käyty läpi ja niihin on verrattu saatuja tuloksia. Laaditun kyselylomakkeen avulla saatiin vastaus asetettuun tutkimuskysymykseen, mikä lisää tutkimuksen validiteettia. Olemme tutkimusta tehdessämme tiedostaneet omien ajatusten ja kokemusten mahdollisen vaikutuksen varsinkin aineiston analyysivaiheeseen, jonka takia olemme tietoisesti pyrkinneet mahdollisimman objektiiviseen tutkimuksen tekoon. Objektiivisuutta lisää useat aineistosta nostetut suorat lainaukset sekä aikaisemmin perustellut tutkimusprosessin valinnat ja vaiheet. Ennen varsinaista aineiston analysointia tutkimusaineisto luettiin huolellisesti useaan kertaan läpi. Opinnäytetyösopimus tehtiin

yhdessä työelämän edustajan kanssa ja tutkimuslupa hankittiin Hämeenlinnan kaupungilta.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää varhaiskasvattajien näkemyksiä pienryhmätoiminnasta ja sen toteutumisesta Hämeenlinnan kaupungin varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvattajilla oli mahdollisuus tuoda esille pienryhmätoiminnan hyötyjä ja haittoja sekä kehittämiskohteita. Kyselyyn vastasi 25 varhaiskasvattajaa. Vastaukset on jaoteltu seitsemän pääteeman alle: pienryhmien muodostaminen ja toiminnan toteuttaminen, osallisuus ja lapsilähtöisyys, resurssit ja työn organisointi, tavoitteellisuus ja hyödyntäminen, oppiminen ja ohjaaminen, sosiaaliset suhteet sekä pienryhmätoiminnan edistäminen. Teemat on muodostettu kyselylomakkeen vastausten pohjalta. Kaikki tutkimustulosten yhteydessä olevat sitaatit on otettu kyselylomakkeeseen tulleista vastauksista.

Kuva 1. Keskeiset tutkimustulokset teemoittain.

6.1 Pienryhmien muodostaminen ja toiminnan toteuttaminen

Kartoitimme kyselylomakkeen avulla sekä varhaiskasvattajien omia määritelmiä pienryhmätoiminnasta, että kokemuksia pienryhmätoiminnan toteutumisesta omalla työpaikalla. Pienryhmätoiminta määriteltiin vastauksissa toiminnaksi, jossa päiväkodin lapsiryhmä on jaettu pienempiin osiin ja yhdestä pienemmästä ryhmästä on vastuussa yksi aikuinen. Pienryhmiä voidaan käyttää missä tahansa arjen toiminnoissa ja niiden muodostaminen voi olla ennalta suunniteltua tai tapahtua hetkessä. Perusteet ryhmien jakamiselle riippuvat pienryhmissä tehtävästä toiminnasta.

Vähän yli puolet vastaajista kertoi omassa ryhmässään käytettävän pääasiassa 5–7 lapsen kokoisia pienryhmiä. Seuraavaksi eniten vastausvaihtoehdoista oli valittu 3–4 lasta ja kolme vastaajaa oli valinnut vaihtoehdoksi 8–10 lapsen pienryhmän. Suurin osa vastaajista koki enintään 5 lapsen ryhmän olevan ihanteellinen pienryhmätoimintaan. Monessa vastauksessa nousi esille toiminnan luonteen huomioon ottaminen sekä lasten iän ja kehitysvaiheen vaikutus. Pienemmillä lapsilla pienemmät, 3–4 lapsen ryhmät toimivat paremmin, kun taas esikouluikäiset saattavat pärjätä hyvin jopa kymmenen hengen ryhmissä. Toiminnan luonteesta mainittiin esimerkiksi se, että liikuntaleikit toimivat isommassa ryhmässä kädentöitä paremmin.

Lapsiryhmä jaetaan pienempiin osiin siten, että kullakin varhaiskasvattajalla on vastuullaan tilanteen mukaan esim. 4–6 lasta. Toiminnan sisältö vaihtelee kyseisestä lapsiryhmästä nousevien tarpeiden sekä vasuihin kirjattujen tavoitteiden mukaan.

Pienryhmätoiminta on toimintaa, jossa ryhmä on jaettu pienempiin osiin missä tahansa arjen toiminnoissa. Pienryhmät voivat olla ennalta suunniteltuja tai hetkessä muodostuvia, riippuen lapsiryhmän tarpeista ja pienryhmien sisällöstä.

Vastaajien mukaan lapset jaetaan pienryhmiin pääasiassa pedagogisin perustein sekä iän ja taitojen mukaan. Vastauksissa nousee vahvasti esiin se, että pienryhmässä tapahtuva toiminta vaikuttaa siihen, miten ryhmät jaetaan. Jakamisperusteet saattavat vaihdella myös ryhmän sen hetkisen tarpeen mukaan. Myös lasten toiveet, kiinnostuksen kohteet ja kaverisuhteet otetaan huomioon, kun mahdollista. Joskus ryhmiä jaetaan myös arpomalla.

Selvä enemmistö vastaajista kertoi, että pienryhmätoimintaa käytetään päiväkodin arjessa päivittäin. Vain muutama vastaaja valitsi vaihtoehdoista viikoittain tai kuukausittain. Pienryhmätoimintaa hyödynnetään päiväkotien arjessa pitkin päivää, joskin vastausten perusteella

pienryhmätoiminta näyttäisi painottuvan jonkin verran enemmän aamupäivään. Muutamista vastauksista ilmenee myös, että pienryhmätoimintaa käytetään aina silloin, kun varhaiskasvattajia on tarpeeksi paikalla. Suurin osa vastaajista koki, että pienryhmätoimintaa käytetään arjessa sopivasti. Noin neljännes vastasi, että pienryhmätoimintaa käytetään liian vähän, mutta kukaan vastaajista ei kokenut, että pienryhmätoimintaa käytettäisiin päiväkodin arjessa liikaa.

Kiinteiden ja joustavien pienryhmien käytöstä kysyttäessä jopa 88 % vastasi, että omassa ryhmässä on käytössä joustavat pienryhmät. Vain muutamat olivat valinneet kiinteät pienryhmät ja heistäkin osa oli valinnut kummatkin, sekä kiinteät että joustavat pienryhmät. Kumpiakin siis käytetään, mutta joustavien ryhmien käyttö on selvästi suositumpaa. Kiinteiden ryhmien käyttäminen päiväkodin arjessa koetaankin välillä haastavaksi niin lasten kuin aikuistenkin poissaolojen takia. Valintaan kiinteiden ja joustavien pienryhmien välillä vaikuttaa myös suunniteltu toiminta.

Kiinteät pienryhmät olivat lasten kiinnostuksen mukaisissa projekteissa.

Riippuu suunnitellusta toiminnasta. Esimerkiksi leikkihetkissä lapset saavat paljon vaikuttaa omaan ryhmäänsä.

Kiinteät ryhmät ovat perusta, mutta hoitosopimusten/poissaolojen vuoksi liikehdintää niissä tapahtuu lähes päivittäin.

Vaihtuvat pienryhmät takaavat jokaiselle lapselle kokemuksen osallisuudesta.

Joustavien ryhmien käyttö antaa mahdollisuuden lapsille päästä tutustumaan muihin lapsiin ja aikuisiin tasapuolisesti. Toisaalta kiinteä, oma ryhmä voi luoda lapselle turvaa varsinkin syksyllä, päiväkotiin ja muihin lapsiin tutustumisessa. Jatkuva samojen, kiinteiden ryhmien käyttö voi kuitenkin vaikeuttaa lapsen sosiaalisten suhteiden luomista. Monista vastauksista käykin ilmi, että ryhmän arjessa pyritään reagoimaan tilanteisiin jokaisen päivän tilanteen mukaan ja erilaisiin pienryhmiin jakautuminen vaihtelee päivästä, resursseista ja toiminnasta riippuen. Pienryhmätoimintaa ja pienempiin ryhmiin jakautumista toteutetaan sekä suunnitellusti että spontaanisti. Kiinteitäkin pienryhmiä voidaan muuttaa pedagogisin perustein tarpeen mukaan.

6.2 Osallisuus ja lapsilähtöisyys

Pienryhmätoiminnan hyödyistä kysyttäessä yksi keskeinen esiin nouseva teema on lasten osallisuuden lisääntyminen ja lapsilähtöisyyden

toteutuminen pienryhmätoiminnan avulla. Moni vastaajista kokee, että pienissä ryhmissä toimiminen mahdollistaa lasten osallisuuden toteutumisen päiväkodin arjessa. Pienryhmissä toimiminen antaa työntekijöille mahdollisuuden reagoida lasten aloitteisiin ja toteuttaa lasten kiinnostuksen mukaista toimintaa. Pienemmässä ryhmässä hiljaisemmatkin lapset uskaltavat ilmaista itseään. Osallisuuden tunteen kokemus lisääntyy, kun lapsi huomaa pystyvänsä vaikuttamaan päiväkodissa tapahtuvaan toimintaan. Myös tunne ryhmään kuulumisesta lisääntyy, kun yksittäiset, ujut ja arat lapset tulevat kuulluiksi ja heidän mielipiteensä otetaan huomioon. Pienryhmä mahdollistaa oman tilan saamisen jokaiselle lapselle, jolloin ryhmässä on helpompi tulla kuulluksi. Lisäksi lapset ovat motivoituneita, kun pääsevät osallistumaan ja huomaavat pystyvänsä vaikuttamaan.

Pienessä ryhmässä lapsi yleensä rohkaistuu helpommin kertomaan tarpeitaan ja toiveitaan aikuiselle.

Pystyy paremmin tarttumaan ja viemään eteenpäin lasten ideoita.

Pienryhmätoiminta mahdollistaa huomioida lapsen yksilöllisyys ja kiinnostuksen kohteet, lapsilähtöisen toiminnan ja lapsen oman osallisuuden tekemisessä.

Pienessä ryhmässä lapsilähtöinen toimintaa mahdollistuu, ja lapset saavat äänensä paremmin kuuluviin sekä oman mielipiteen ilmaisu on helpompaa. Lasten omia ideoita voidaan hyödyntää toiminnan suunnittelussa, jolloin ryhmän toiminta vastaa lasten tarpeisiin ja toiveisiin. Vastausten mukaan pienryhmätoiminta antaa mahdollisuuden lapsille edetä omien taitotasojensa mukaisesti ja lapsi saa paremmin henkilökohtaista ohjausta ja tukea. Pienryhmien avulla aikuisten voi olla helpompi tutustua lapsiin rauhassa ja kohdata jokainen lapsi yksilöllisesti.

Moni vastaajista koki pienryhmätoiminnan lisäävän rauhallisuutta ja vähentävän melua päiväkodissa päivän aikana. Rauhallisuus lisää myös työntekijöiden mahdollisuutta havainnoida lapsia päivän aikana, joka taas osaltaan lisää mahdollisuuksia suunnitella ja toteuttaa lapsilähtöistä toimintaa. Rauhallisuus ja matala melutaso auttaa myös työntekijöitä jaksamaan ja keskittymään lapsiin sekä heidän tarpeisiinsa paremmin.

6.3 Resurssit ja työn organisointi

Useissa vastauksissa nousi esiin resurssien vaikutus pienryhmätoimintaan. Vastauksista käy ilmi se, että joissakin päiväkotiryhmissä pienryhmätoimintaa on tarkoitus hyödyntää aina, kun ryhmässä on paikalla riittävästi työntekijöitä. Todellisuudessa resurssit kuitenkin rajoittavat toiminnan toteuttamista, sillä työntekijöiden vähäisen määrän vuoksi pienryhmätoimintaa ei ole mahdollista toteuttaa aina silloin kun

olisi tarkoitus. Tähän vaikuttaa esimerkiksi henkilöstön työvuorot ja poissaolot. Resurssit – tai lähinnä niiden puute – nousee vastauksista esiin pelkästään negatiivisessa valossa. Työntekijöiden määrä, vaihtuvuus ja poissaolot ovat selkeästi haaste pienryhmätoiminnan toteuttamiselle ja jatkuvuudelle. Vakituisen henkilöstön poissaoloista seuraa sijaisten mukaan tuleminen toimintaan, joka sekin koetaan haasteelliseksi pienryhmätoiminnan tavoitteiden toteutumisen kannalta. Koetaan, että sijaisten on toisinaan vaikea päästä mukaan toimintaan ja ottaa heti vastuuta omasta pienryhmästä.

Arjen muuttuvat tilanteet, kuten työntekijöiden sairastumiset tai siirtymiset toiseen ryhmään saattavat hankaloittaa pienryhmätoiminnan toteutumista.

Haasteena se että onko aina riittävästi henkilökuntaa paikalla, kuinka pystytään jakautumaan.

Jos esimerkiksi yksi työntekijä on pois usein, ja pienryhmässä on vaihtuvia sijaisia, ei pienryhmätoiminnan tavoitteet toteudu.

Haasteeksi koetaan myös lasten jakaminen ryhmiin tasapuolisesti. Jos ryhmiin jakautuessa yhteen ryhmään osuu muita ryhmiä enemmän haastavia tai tukea tarvitsevia lapsia, on silloin työntekijöiden kuormitus erilainen ja haastavien lasten kanssa oleva aikuinen saattaa helposti väsyä ryhmän pyörittämiseen yksin. Vertaistuki hankalissa tilanteissa voi jäädä puuttumaan, jos aikuinen on jatkuvasti samojen lasten kanssa yksin.

Joskus on tullut eteen hetkiä, jolloin pienryhmät eivät ole olleetkaan tasapuoliset, toimivat tai tarkoituksenmukaiset, jolloin yksi työntekijä onkin tuntunut jäävän esimerkiksi liian suuren pienryhmän kanssa yksin.

Jos ryhmässä on lapsi, jolla on paljon tuen tarvetta, saattaa tämä sitoa yhden aikuisen, eikä huomio jakaudu tasaisesti kaikkien lasten välillä. Pienryhmässä tapahtuvaa toimintaa joudutaan usein suunnittelemaan erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen tarpeiden mukaan ja se ei välttämättä ole muiden ryhmäläisten edun mukaista. Lisäksi työntekijälle muodostuu suurempi vastuu, jos omassa ryhmässä on erityistä tukea tarvitsevia lapsia. Suurempi vastuu lisää työntekijän kuormitusta. Tästä syystä vastaajat kokevat, että joustavat pienryhmät ovat kiinteitä pienryhmiä parempi vaihtoehto, silloin vastuu lapsista jakautuu työntekijöiden välillä tasaisemmin. Kiinteiden pienryhmien huonoksi puoleksi koetaan myös se, että aikuinen ei pääse tutustumaan kaikkiin lapsiin eikä siten välttämättä tunnista kaikkien lasten tarpeita.

Toimivan pienryhmäkäytännön syntyminen vaatiikin kaikkien työntekijöiden panosta. Toiminnan täytyy olla suunnitelmallista ja

avainasemassa on koko tiimin kesken suunniteltu toiminta, yhteiset toimintatavat ja yhteinen näkemys toiminnan tavoitteista. Vaikka oman pienryhmän kanssa jokainen työntekijä onkin yksin, vastuu toiminnan toteuttamisesta ei jää vain yhdelle ja saatavilla on riittävästi vertaistukea.

6.4 Tavoitteellisuus ja hyödyntäminen

Vastauksissa korostui, että pienryhmiä hyödynnetään paljon vapaissa leikkitilanteissa. Pienryhmätoiminnan koetaan auttavan sosiaalisten suhteiden luomisessa ja leikkitaitojen kehittymisessä. Pienryhmät mahdollistavat paremman leikkirauhan. Yhtenä tavoitteena pienryhmällä on mahdollistaa rauhallisempi leikki, jossa aikuisella on aikaa olla paremmin läsnä. Lapsilla on mukavampi olla ja leikkiä, kun kaikki ei ole samassa tilassa, tällöin syntyy myös vähemmän konflikteja. Keskittyminen parhaillaan olevaan leikkiin sujuu lapsilla pitempään pienryhmässä, kun ympärillä on vähemmän häiriötekijöitä. Lapset oppivat pienryhmissä kaveritaitoja ja leikkimään erilaisissa kokoonpanoissa.

Jakautuminen pienempiin ryhmiin on tärkeää mm. leikkirauhan sekä lasten yksilöllisen havainnoin takaamiseksi. Toiminnan sisältö vaihtelee kyseisestä lapsiryhmästä nousevien tarpeiden ja vasuihin kirjattujen tavoitteiden mukaan.

Lisäksi siirtymätilanteissa pienryhmien käyttö on tavallista. Pukeutumis- ja riisumistilanteet ovat rauhallisempia ja sujuvampia, kun lapsia on vähemmän paikalla. Ohjaaminen ja avustaminen on helpompaa työntekijöille, kun on vain muutama lapsi. Kun siirtymät tehdään porrastetusti pienryhmissä, muun muassa pukemistilanteissa kaikilla lapsilla on tilaa harjoitella rauhassa pukemista, kun on vähemmän ärsykeitä. Näin jokaisella lapsella on mahdollisuus toimia kykyjensä mukaan. Arjen koetaan olevan miellyttävämpää niin lapsille kuin työntekijöillekin kun suositaan pienryhmiä päivittäisessä toiminnassa.

Pienryhmätoimintaa hyödynnämme päivittäin esimerkiksi siirtymistilanteissa, kuten pukemistilanteissa. Tämä tarkoittaa sitä, ettemme lähde koko ryhmänä kerralla ulos ja pukemaan, vaan jaamme lapset porrastetusti, jotta kaikilla on tilaa harjoitella pukemista.

Ohjatussa toiminnassa ja projekteissa pienryhmiä hyödynnetään vastausten perusteella paljon, koska pienemmissä ryhmissä on paremmin tilaa jokaiselle lapselle osallistua. Yhdessä tekemisen koetaan onnistuvan paremmin pienemmissä ryhmissä, koska lapset keskittyvät tällöin paremmin. Kun ollaan pienemmissä ryhmissä, lapsi saa paremmin henkilökohtaista ohjausta. Toiminta on helpompi suunnitella ryhmälle sopivaksi, kun lapsia on vähemmän. Ikäjakama vaatii itsessään monesti jo pienryhmiä, koska tavoitteet ovat erilaiset eri-ikäisillä. Kun ollaan

pienemmissä ryhmissä, toiminta on helpompi suunnitella lasten yksilöllisyys ja kiinnostuksen kohteet huomioiden. Pienryhmätoimintaa hyödynnetään, jotta lapsi saa paremmin aikaa ja tulee nähdyksi ja kuulluksi. Pienryhmätoiminnassa oleellista koetaan olevan toiminnan tavoitteellisuus. Toiminta suunnitellaan muun muassa lasten vasuista nousseiden tavoitteiden perusteella.

Ryhmän arjessa pienryhmätoiminta on kätevä työkalu, sillä se mahdollistaa toiminnan suunnittelun vastaamaan juuri tiettyjen lasten tarpeisiin.

Pienryhmätoimintaa voidaan kohdentaa helpommin, kuin jos täytyisi suunnitella toiminta mieluisesti kaikille ryhmän lapsille yhtä aikaa.

Työntekijänä toiminnan pedagoginen suunnittelu on helpompaa, kun se koskee pienempää ryhmää koko ryhmän sijaan.

Vastausten perusteella pienryhmätoiminnan tavoitteena pidetään sitä, että se mahdollistaa lapsen nähdyksi ja kuulluksi tulemisen. Lapsen koetaan saavan aikuiselta enemmän huomiota pienemmässä ryhmässä. Pienryhmissä mahdollistuu myös yksilöllisempi havainnointi ja lapsilähtöinen toiminta. Lapsen kanssa koetaan pääsevän paremmin vuorovaikutukseen, kun ollaan pienryhmissä. Tällöin lasten tarpeisiin ja aloitteisiin pystytään vastaamaan paremmin. Pienryhmätoiminnan koetaan muuttaneen arkea mukavammaksi.

Vähemmän melua, vähemmän konflikteja, enemmän sujuvaa leikkiä, enemmän iloa, hymyä, huumoria.

Tavoitteena miellyttävä oppimisympäristö lapsille.

Pienryhmätoiminta tukee lapsen kasvua ja kehitystä, kun ryhmät on mietitty pedagogisin perustein.

Pienryhmätoiminta on tärkeää myös esimerkiksi erilaisten tukitoimien toteutumisessa arjessa. Pienryhmätoiminta edistää vasun tavoitteiden täyttymistä ja vasun mukaista toimintaa.

6.5 Oppiminen ja ohjaaminen

Isossa ryhmässä aikaa ohjeistukseen menee paljon enemmän ja häiriötekijöitä on paljon, verrattuna pienryhmiin. Pienemmissä ryhmissä aikuisella koetaan olevan aikaa paremmin olla läsnä sekä havainnoida ja osallistua pienryhmän toimintaan. Pienryhmissä toiminta on keskittyneempää ja rauhallisempaa. Lapsien ohjaamisen, kuuntelemisen ja

kysymyksiin vastaamisen koetaan olevan helpompaa pienryhmissä. Kun toimitaan pienemmissä ryhmissä, yhtenä hyötynä koetaan olevan työrauha, jonka ansiosta on enemmän aikaa lapselle, ja näin saa myös enemmän tietoa ja oppii lapsesta.

Pienryhmätoiminta auttaa jaksamaan arjessa paremmin, kun työ ei ole niin kuormittavaa. Työntekijänä voi myös kokea olevansa paremmin läsnä lapsille.

Esimerkiksi lasten tarpeita ja oppimista pystyy helpommin havainnoimaan, kun toimii pienryhmissä. Näin tuntemus lapsesta kasvaa ja pystymme kasvattajina paremmin vastaamaan lapsen tarpeisiin, saamme tietoa lapsen kiinnostuksen kohteista ja teemme havaintoja siitä, mitä taitoja lapsi juuri nyt on oppimassa. Tämä tuntemus taas toimii pohjana mm. lasten vasujen kirjaamiselle, toiminnan suunnittelulle ja arvioinnille sekä kasvatusyhteistyölle vanhempien kanssa.

Pienryhmässä koetaan, että kokonaisuus on helpompi hallita ja kaikkien lasten huomioiminen on helpompaa. Silloin on aikaa keskittyä yhteen asiaan kerralla. Pienryhmätoiminnan koetaan antavan myös selkeyttä ja vaikuttamisen mahdollisuutta omaan työhön. Pienryhmätoiminta mahdollistaa enemmän onnistumisen kokemuksia. Lapset voivat keskittyä toimintaan paremmin, kun ei ole liian paljon hälinää. Pienemmässä ryhmässä on vähemmän myös odottelua, ja lapset pääsevät paljon toimimaan ja osallistumaan ja ovat sen vuoksi motivoituneempia.

Pienryhmätoiminnan koetaan tukevan lapsen turvallisuuden tunnetta ja oppimista. Pienemmissä ryhmissä toimiminen antaa lapsille rauhan työskentelyyn, ja lapset saavat paremmin myös aikuisen avun. Lasten omatoimisuuden koetaan lisääntyvän, ja toiminnallista oppimista pystytään hyvin hyödyntämään, kun ollaan pienryhmissä ja lasten kehitystaso tulee myös paremmin hyödynnettyä.

Lapset saavat edetä taitotasonsa mukaan, esim. lukeville lapsille voi olla haasteellisempia tehtäviä tai ryhmä jaetaan eri tasoisten lasten ryhmiksi, jossa jokaisessa on esim. lukeva lapsi, joka voi auttaa toisia.

Vastausten perusteella pienryhmätoiminnan haasteeksi koetaan ryhmässä olevat lapset, jotka tarvitsevat paljon varhaiskasvattajan tukea ja huomiota. Tällöin voi helposti käydä niin, että kyseiset lapset vievät aikuisen huomion kokonaan, jolloin riittävän huomion antaminen muille voi olla haasteellisempaa tai mahdotonta. Näin ollen lasten tasavertaisuus ei toteudu. Jos pienryhmässä on paljon tukea tarvitseva lapsi, saatetaan pienryhmätoimintaa joutua suunnittelemaan tämän lapsen tarpeiden mukaan, joka ei välttämättä ole aina muiden lasten edun mukaista. Tämä

vaikuttaa työntekijän ohjaukseen ja muiden lasten oppimiseen. Tämän vuoksi täytyy pedagogisesti pohtia ja perustella, millaisella varhaiskasvattajan toiminnalla tuetaan jokaisen lapsen tarpeita.

6.6 Sosiaaliset suhteet

Pienryhmien koetaan takaavan jokaiselle lapselle kokemuksen osallisuudesta ja antavan yhtäläiset mahdollisuudet kaikille lapsille päästä mukaan toimintaan. Näin kukaan ei jää yksin. Arjen tilanteissa koetaan, että vuorovaikutus korostuu herkemmin pienryhmissä, ja tällöin jokainen tulee kuulluksi. Pienryhmissä on pienempi suhteiden verkosto. Lapset pystyvät ottamaan toisensa paremmin huomioon, ja oppivat työskentelemään muidenkin kuin hyvän ystävän kanssa. Myös aikuinen oppii tuntemaan lapsen yksilöllisesti, ja huomaa lapsen kehityksen herkemmin. Pienemmässä ryhmässä jokaisen lapsen koetaan tulevan nähdyksi omana itsenään paremmin ja ujommatkin rohkaistuvat. Lapset oppivat tunnetaitoja ja kaveritaitoja hyvin, sekä turvallisuuden tunteen ja ryhmään kuulumisen tunteen koetaan kasvavan.

Ryhmässämme pienryhmätoiminnan päätavoite on ryhmätaitojen kehittyminen. Ryhmässä toimimisen taidot ovat pohja kaikelle muulle toiminnalle ja oppimiselle varhaiskasvatuksessa.

Pienryhmässä lapset oppivat tuntemaan toisiaan nopeasti, ja rohkaistuvat kertomaan asioistaan. Lapset oppivat vuorovaikutukseen erilaisten lasten ja aikuisten kanssa. Arkojen lapsien kohdalla koetaan, että pienryhmätoiminta auttaa monesti lasta rentoutumaan ja sopeutumaan ryhmään. Myös uuden lapsen aloittaessa ryhmässä, pienryhmätoiminnan avulla uuden lapsen on helpompi tutustua aikuisiin sekä muihin lapsiin ja muodostaa vuorovaikutussuhteita heidän kanssaan. Koetaan, että lasten on helpompi oppia muun muassa sosiaalisia taitoja. Pienryhmissä jokaisella lapsella on mahdollisuus oman tilan ottamiseen helpommin, jos muuten isossa ryhmässä on vaikea saada itsensä kuuluviin.

Vastausten perusteella pienryhmätoiminnalla voi olla myös haittoja sosiaalisiin suhteisiin. Mikäli pienryhmät ovat aina aikuisen määrittelemiä, saattaa lapsi olla aina eri ryhmässä parhaan kaverinsa kanssa, jolloin positiivinen sosiaalinen kontakti saattaa jäädä kokonaan väliin. Jos pienryhmät ovat kiinteät, se voi vaikeuttaa lapsen sosiaalisten suhteiden luomista, kun lapsi ei pääse toimimaan kaikkien kanssa.

On tärkeää, että pienryhmät eivät toimi kiinteästi ikäryhmittäin koko päivän ajan, jotta lapsi saa löytää ja leikkiä myös muiden kuin aikuisen määrittelemän lapsiryhmän kanssa.

6.7 Pienryhmätoiminnan edistäminen

Vastauksista kävi ilmi, että työntekijöiden tietämättömyys pienryhmätoiminnan hyödyllisyydestä ja toteuttamistavoista vaikeuttivat pienryhmätoiminnan toteuttamista. Toivottiin, että kaikki työntekijät sitoutuisivat paremmin pienryhmätoimintaan. Koettiin, että haasteena oli joidenkin asenteet pienryhmätoimintaa kohtaan. Sitä ei haluta käyttää. Epäiltiin, että pienryhmätoiminta koetaan jotenkin pelottavaksi ja vaikeaksi. Kehitystoiveena tulikin, että pienryhmätoimintaa suunniteltaisiin enemmän koko tiimin kesken.

Pienryhmätoiminta vaatii jokaisen kasvattajan panosta ja sitoutumista.

Työntekijöiden tulee olla myös sitoutumiskykyisiä pienryhmätoimintaan ja tiedostaa pienryhmätoiminnan tavoitteet.

Olisi hyvä keskustella miksi pienryhmiä käytetään, miksi ne on niin hyvät! Vasun kautta voisi asiaa avata.

Kaikki eivät ehkä välittäisi jakaantua pieniin ryhmiin, jolloin vastuu toiminnan toteutuksesta jää enemmän yhden työntekijän harteille.

Myös aikuisten määrän koettiin vaikuttavan pienryhmätoimintaan. Toivottiin, että työntekijäresurssit olisi kohdennettu lapsiryhmän oikeiden tarpeiden mukaan.

Mielestäni ihan yleisellä valtakunnan tasolla päiväkotien lapsiryhmien kokoihin voitaisiin kiinnittää huomiota. Lapsiryhmät ja niiden suhdeluvut voisivat olla lähtökohtaisesti pienempiä, jotta pienryhmätoimintaa olisi aiempaa enemmän mahdollisuus toteuttaa, kun henkilöstöä ei olisi vedetty niin tiukille.

Vastausten perusteella pienryhmätoiminta nähtiin positiivisena ja koettiin, että sitä pitäisi olla enemmänkin ja säännöllisemmin. Vastaajista kenenkään mielestä pienryhmätoimintaa ei ollut liikaa. Kun työskennellään pienryhmissä, jokaisen lapsen huomaa paremmin, koska vieressä ei ole aikuista kenelle puhua ja kehen suunnata huomio.

Tätä toimintaa täytyisi lisätä päiväkodeissa!

Yli puolet vastaajista kertoi, että he olivat tehneet muutoksia käytännön ratkaisuihin, jotta pienryhmätoiminta olisi mahdollista. Leikkituloja on rajattu eri tavoilla ja toimintaa muokattu lapsiryhmän tarpeiden mukaiseksi. Ulkoilua on porrastettu, ja oppimisympäristön rakentamisessa

on huomioitu pienryhmätoiminta. Kehitystoiveena vastauksien perusteella on, että olisi enemmän tiloja, jotta pienryhmätoiminnan toteuttaminen olisi helpompaa ja mielekkäämpää.

Moneen kertaan vuoden aikana muutetaan oppimisympäristöä sen mukaan mikä on lasten tarve ja mielenkiinto.

Tiloja on mietitty sen mukaan, millaista leikkiä siellä voisi leikkiä, jolloin lasten on helpompi jakautua leikkeihin eri tiloihin.

Ryhmän tiloja ollaan koitettu parhaamme mukaan jakaa pienempiin osiin, mutta se on ollut haastavaa, koska seiniä ja huoneita ei ole tarpeeksi.

Pienryhmätoimintaa rajoittavat aina tilat. Tarpeeksi jakotiloja olisi kiva juttu.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksenä oli, mitä ajatuksia varhaiskasvattajilla on pienryhmätoiminnasta ja sen toteuttamisesta? Tarkoituksena oli selvittää, miten varhaiskasvattajat mieltävät pienryhmätoiminnan ja miten se toteutuu päiväkodeissa. Tavoitteena oli saada tietoa varhaiskasvattajien kokemuksista pienryhmätoiminnan hyödyistä ja haitoista.

Pienryhmätoimintaa hyödyntää päivittäin reilusti yli puolet tutkimukseen osallistuneista Hämeenlinnan varhaiskasvattajista. Pienryhmätoimintaa käytetään eniten aamupäivisin. Pienryhmätoimintaa toteutetaan pääasiassa seitsemän tai alle seitsemän lapsen ryhmissä ja ihanteelliseksi pienryhmän kooksi koetaan enintään viiden lapsen ryhmä. Selvästi enemmän käytetään joustavia pienryhmiä. Joustavien pienryhmien käyttö koetaan mielekkääksi niin lapsille kuin aikuisille. Kiinteiden ryhmien sijaan kokoonpanoltaan ja kooltaan vaihtelevat ryhmät eli joustavat ryhmät mahdollistavat sen, että lapset saavat kokemuksia vaihtelevasti erilaisissa ryhmissä toimimisesta (Ahonen & Roos, 2019, s. 47).

Pienryhmätoiminta määriteltiin toiminnaksi, jossa päiväkotiryhmän lapset jaetaan pienempiin osiin siten, että yhdestä ryhmästä on vastuussa yksi aikuinen. Ryhmäjaon taustalla on pääasiassa pedagogiset perusteet ja siihen vaikuttaa ryhmissä tapahtuva toiminta. Järvisen ja Mikkolan (2015, s. 40) mukaan pienryhmätoiminnan tavoitteen tulee olla aina lähtöisin lapsista ja lapsiryhmästä, joten ryhmäjaossa huomioitavia asioita ovat esimerkiksi lasten ikä, sukupuoli, mielenkiinnon kohteet, tuen tarpeet ja

ryhmän muut erityispiirteet. Pienryhmätoimintaa voidaan toteuttaa käytännössä missä vain arjen tilanteissa ja vastausten perusteella sitä pyritäänkin toteuttamaan mahdollisimman monissa eri tilanteissa päivän aikana. Pienryhmiä käytetäänkin vastausten perusteella esimerkiksi leikkihetkissä, pukemistilanteissa, erilaisissa projekteissa, jumppahetkissä, siirtymissä, askartelussa ja käsitöissä.

Saatujen vastauksien perusteella pienryhmätoimintaa pidetään hyödyllisenä varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvattajien mukaan lapsiin vaikuttavia keskeisiä pienryhmätoiminnan hyötyjä ovat kuulluksi ja nähdyksi tuleminen, yksilöllinen huomioiminen sekä työrauha. Varhaiskasvattajien hyödyiksi vastauksista nousivat ohjaamisen ja ryhmän hallinnan helpottuminen, rauhallisuus, lapsen kohtaamisen, havainnoinnin, dokumentoinnin ja arvioinnin helpottuminen. Nita Tähtisen (2017, ss. 21–22) opinnäytetyössä nousi samoja asioita esiin. Pienryhmätoimintaa pidetään positiivisena asiana, ohjaustilanteet ovat rauhallisempia, lapset voidaan huomioida yksilöllisesti ja havainnointi helpottuu.

Myös lasten osallisuus ja toiminnan lapsilähtöisyys koettiin tärkeäksi pienryhmätoiminnan hyödyksi. Tulokset tältä osin ovat hyvin samankaltaisia kuin aikaisemmissakin tutkimuksissa. Alangon (2019, ss. 24–25) opinnäytetyössä tutkimukseen osallistuneet varhaiskasvattajat kokivat pienryhmätoiminnan mahdollistavan yksilöllisen ja lapsilähtöisen toiminnan sekä nostivat lasten osallisuuden ja osallistamisen esille pienryhmätoiminnan hyödyiksi. Myös Leinosen (2014, s. 28) mukaan pienryhmissä toimiminen on perusteltua osallisuuden näkökulmasta yksilöllisen huomioimisen ja rauhallisen toiminnan takia. Pienryhmätoiminta voi kuitenkin menetelmänä myös rajoittaa lasten osallisuutta, jos ryhmien kokoonpano ja käyttötarkoitusta ei mietitä tarpeeksi. Jatkuvuus ja pedagoginen suunnittelu ovat tärkeitä tekijöitä pienryhmätoiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa, kun lasten osallisuuden kokemuksia halutaan vahvistaa. Myös keräämässämme aineistossa suunnittelu ja pedagogiset perusteet pienryhmätoiminnalle sekä ryhmien jakamiselle nousivat tärkeään asemaan.

Ryhmiä jakamisessa mahdolliseksi haasteeksi koettiin ryhmien tasapuolinen jakaminen siten, ettei vastuu erityistä tukea tarvitsevista lapsista jäisi aina samalle aikuiselle. Myös vertaistuki hankalissa tilanteissa voi pienryhmätoimintaa toteutettaessa jäädä vähäiseksi. Pihlajamäki (2015, s. 27) on tehnyt tutkimuksessaan samanlaisia huomioita: pienryhmien jakaminen koettiin vaikeana erityistä tukea tarvitsevien lasten kuormittavuuden ja muiden työntekijöiden vertaistuen puuttumisen takia. Tasapuolisuuden edistämiseksi vastauksissa tuotiin esille joustavien ryhmien käyttö pienryhmätoimintaa toteutettaessa. Lisäksi toiminnan suunnittelu ja purkaminen yhdessä tiimin kesken edistävät tasapuolisuutta sekä tunnetta siitä, että kukaan ei jää hankalien asioiden kanssa yksin.

Useammassa ryhmässä toimintaympäristöä on lähdetty muokkaamaan, ja tiloja sekä leikkialueita on rajattu pienryhmätoiminnan helpottamiseksi. Ryhmän tiloihin on rakennettu toimintaympäristöjä, jotta toimintaa voidaan eriyttää mahdollisimman moneen tilaan. Sen lisäksi on otettu talon muita tiloja käyttöön. Vastausten perusteella pienryhmätoimintaa kuitenkin jossain määrin rajoittavat tilat, ja kaivattaisiin tarpeeksi jakotiloja.

Kehitysnäkökulmasta koetaan myös, että haasteena on joidenkin työntekijöiden asenteet pienryhmätoimintaa kohtaan. Toivotaan, että siihen sitouduttaisiin paremmin ja ymmärrettäisiin sen merkitys. Pienryhmätoiminta vaatii onnistuakseen jokaisen tiimin jäsenen panosta. Ei riitä, että varhaiskasvatuksen opettaja suunnittelee ja toteuttaa. Pienryhmätoimintaa voitaisiin suunnitella enemmän yhdessä koko tiimin kesken. Koetaan tärkeäksi, että tiimin jäsenillä olisi yhteiset toimintatavat ja yhteinen näkemys toiminnan tavoitteista. Yhteisten toimintatapojen ja näkemysten puuttuessa kehitysideana tai ratkaisuna voisi toimia tiimikokous tai muu ryhmän työntekijöiden yhteinen keskustelu pienryhmien käyttötarkoituksesta ja hyödyllisyydestä. Tämä mahdollistaisi sen, että kaikki ymmärtäisivät asian paremmin, ja sitä kautta osaisivat ehkä sitoutua siihen eri tavalla. Myös Mari Alangon (2019, ss. 33–34) opinnäytetyössä yhtenä haasteena ilmeni varhaiskasvattajien sitoutumattomuus toteuttaa pienryhmätoimintaa. Haasteena oli myös löytää aikaa toiminnan suunnitteluun ja arviointiin, jolla koettiin olevan merkitys siihen, kuinka toimiva ja yhtenäinen pienryhmätoiminta on tiimissä. Yhteinen toiminnan suunnittelu sitouttaisi enemmän toimimaan yhteisten tavoitteiden ja päämäärien hyväksi.

Lisäksi tuloksien pohjalta kehitettävänä kohteena on riittävä määrä henkilökuntaa ja toimintamalli sijaisten mukaan tulemiseen. Saimme sellaisen kuvan, että varhaiskasvattajilta vaaditaan tällä hetkellä aika paljon ja työ on kuormittavaa. Resurssien riittämättömyys näkyy arjessa. Tämä saattaa selittää vastauksia siitä, että tarvitaan lisää työntekijöitä, jotta pienryhmätoimintaa on mahdollista paremmin toteuttaa. Kun henkilökunnalla on sairaslomia ja muita poissaoloja, juuri sijaisten mukaan tuleminen vaikuttaa vahvasti myös pienryhmätoiminnan järjestämiseen. Pihlajamäen (2015, s. 27) opinnäytetyössä tuotiin esille myös henkilökuntavajeen, sairasteluiden ja henkilökunnan vaihtuvuuden vaikutus pienryhmätoimintaan. Poissaolot muuttavat aina päivän ohjelmaa ja tämän vuoksi selkeä tiedonkulku ja suunnittelu on tärkeää pienryhmätoiminnan onnistumisen kannalta. Joustavia pienryhmiä käytettäessä nämä ongelmat eivät tule yhtä lailla esiin kuin kiinteissä pienryhmissä, sillä kokoonpano joustavissa ryhmissä vaihtelee joka tapauksessa, eikä sijaisen mukaan tulo välttämättä aiheuta yhtä suurta muutosta kuin kiinteissä ryhmissä.

Saatujen tulosten perusteella pienryhmätoiminta nähdään varsin myönteisenä toimintatapana sekä lasten että varhaiskasvattajien kannalta. Tulokset ovat hyvin samansuuntaisia aikaisempien tutkimusten kanssa niin hyötyjen kuin haasteidenkin osalta. Vastauksista löytyi paljon kehittämisideoita ja jo tehtyjä ratkaisuja pienryhmätoiminnan edistämiseksi päiväkodin arjessa, joten halua ja intoa kehittämiseen varhaiskasvatuksen kentältä löytyy. Pienryhmätoiminnan mahdollisuudet tunnistetaan ja sitä hyödynnetään arjessa niin paljon kuin olemassa olevien resurssien puitteissa on mahdollista.

8 POHDINTA

Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttavat kaikki tutkimuksen vaiheet. Ennen aineiston keruuta haimme tutkimusluvan Hämeenlinnan kaupungilta. Kyselylomakkeemme täytettiin nimettömänä ja vastaajat saivat halutessaan kertoa päiväkodin, jossa työskentelevät, mutta sitä tietoa ei opinnäytetyössä paljasteta. Tätä tietoa oli mielestämme tärkeä kysyä, koska jos vastauksista olisi ilmennyt joitakin suuria pienryhmätoiminnan kehittämiseen vaikuttavia eroja yksiköiden välillä, osaisi varhaiskasvatusyksiköiden johtaja siihen paremmin puuttua. Varhaiskasvatusyksiköiden johtaja lähetti työntekijöilleen antamamme linkin sähköiseen kyselylomakkeeseen, jolloin vastaajien anonymiteetti säilyi. Vastaukset palautuivat meille sähköisesti, eikä analyysissa ollut tällöin käsialan suhteen tulkinnallisia vaikeuksia. Kyselylomakkeen kysymyksillä saatiin vastaukset tutkimuskysymykseen. Vastauskenttiä jäi hyvin vähän tyhjäksi, ja mikään kysymys ei jäänyt kokonaan ilman vastauksia.

Kanasen (2017, ss. 182–186) mukaan, jotta voidaan varmistua opinnäytetyön tieteellisyydestä, pitää tietyt osatekijät olla mukana. Tutkimuksella pitää olla tarkoitus. Tämä löytyy meillä johdannosta. Työn tutkimusongelma on tuotava myös selkeästi esille. Tutkimusongelmaan linkitetään tutkimuskysymykset, ja aineistolla haetaan vastaukset tutkimuskysymyksiin. Vastaukset löytyvät meillä tutkimustuloksista. Keskeiset käsitteet tulee olla määritelty, koska ne kertovat, miten työn terminologia on ymmärretty. Olemme määritelleet työn alkuosassa käsitteet varhaiskasvatus ja pienryhmätoiminta. Tutkimusotteena meillä oli kvalitatiivinen ote, joka on määritelty ja sen valinta perusteltu viidennessä luvussa, samoin kun aineistonkeruumenetelmä (kyselylomake) ja analysointimenetelmä (teemoittelu). Olemme perehtyneet kirjallisuuteen pienryhmätoiminnan ja varhaiskasvatuksen taustalla sekä käyneet läpi samasta aiheesta tehtyjä uusimpia tutkimuksia, jotka on esitelty neljännessä luvussa.

Opinnäytetyön tekemistä emme kokeneet ylitsepääsemättömän raskaaksi, koska aloitimme prosessin hyvissä ajoin, jonka ansiosta paineita

etenemisen suhteen ei tullut niin paljoa. Aiheen rajauksen koemme onnistuneen hyvin, koska alkuperäinen aihe tuli kaupungilta, ja sen perusteella meidän oli helpompi lähteä muokkaamaan opinnäytetyötä itse. Emme itse valinneet kyselyn vastaajia, koska opinnäytetyöaiheemme tuli Hämeenlinnan kaupungilta, kuten myös varhaiskasvatuksen työelämäyhteistyö. Vastaajien löytäminen tai valinta ei siis tuottanut meille ongelmia. Tutkimusaineiston määrään olimme hyvin tyytyväisiä, koska saimme sekä määrällisesti että laadullisesti laajoja vastauksia hyvin.

Opinnäytetyön tekeminen on opettanut paljon tutkimuksen teosta, mitä kaikkea pitää huomioida, jotta tutkimus on luotettava ja ylipäättänsä mahdollista toteuttaa. Saimme tutkimuksen avulla tärkeää tietoa ja arvokkaita kokemuksia varhaiskasvatuksen kentältä monen eri työntekijän kertomina. Tulevina varhaiskasvatuksen ammattilaisina voimme hyödyntää oppimaamme käytännössä ja pystymme perustelemaan toimintatapojamme opinnäytetyön tekemisen aikana opitulla. Näemme selkeämmin pienryhmätoiminnan hyödyt, huomaamme kehityskohteet herkemmin ja osaamme ennakoida mahdolliset haasteet.

Omien kokemustemme, tekemämme tutkimuksen ja teoretiedon pohjalta koemme, että pienryhmätoiminta on ehdottomasti hyödyllistä varhaiskasvatuksessa. Ryhmän hallinta on huomattavasti helpompaa, ja näin pystyy oikeasti olemaan läsnä lapsille. Varsinkin erityistä tukea tarvitsevien lasten kohdalla huomaa selvän eron, kun toimitaan pienryhmissä eikä isossa ryhmässä. Koska ärsykeitä ja häiriötekijöitä on vähemmän, keskittyminen toimintaan on parempaa ja rauhallisempaa. Lapsista näkee, kuinka he viihtyvät pienryhmissä, kun aikuisella on oikeasti aikaa vastata lasten tarpeisiin. Isossa ryhmässä konfliktitilanteita syntyy kokemuksemme perusteella paljon enemmän, ja aikuinen on monen tulen välissä, ja hyppii eri tilanteiden ja lasten välillä. Pienryhmätoiminta on aikuisillekin paljon mielekkäämpää, kun voi keskittyä omaan ryhmäänsä ja vain siihen käsillä olevaan hetkeen heidän kanssaan. Koemme, että varhaiskasvattajien työssä jaksaminen ja työhyvinvointi lisääntyvät, kun toimitaan pienemmissä ryhmissä. Tällä on suora vaikutus myös lasten hyvinvointiin, koska lapset näkevät työntekijöiden tunteet ja aistivat, millä mielellä työntekijät milloinkin ovat.

Mahdollisia jatkotutkimuksen aiheita voisi olla aineistosta nousseisiin teemoihin kohdistuva tutkimus, jossa tarkastellaan yksittäisiä teemoja syvällisemmin. Erityisesti pienryhmätoiminnan edistäminen ja kehittäminen voisi olla hyödyllinen tutkimuskohde ja aihetta voisi tutkia toiminnallisesti, toteuttamalla konkreettista kehittämistä ja pohtimalla sen vaikutuksia. Tutkimusta voisi tehdä myös varhaiskasvattajien asenteista pienryhmätoimintaa kohtaan, sillä ne nousivat vastauksissa esille. Saamissamme vastauksissa korostui hyvin myönteinen suhtautuminen pienryhmätoimintaan, joten olisi hyödyllistä saada tietoa myös niiltä varhaiskasvattajilta, jotka eivät koe pienryhmätoimintaa mielekkääksi.

Opinnäytetyömme tuloksista voi päätellä pienryhmätoiminnan hyödyllisyyden niin lapsille kuin varhaiskasvattajille. Opinnäytetyömme on lisännyt ja vahvistanut tietoa pienryhmätoiminnan hyödyistä ja kehityskohteista. Saatujen tulosten yleistettävyyttä lisää se, että monet aikaisemmat tutkimukset ovat tuottaneet hyvin samansuuntaisia tuloksia. Työelämän edustajamme voi jatkossa hyödyntää tutkimuksesta saatuja tietoja varhaiskasvatusyksiköidensä kehittämisessä.

LÄHTEET

- Ahonen, L. (2017). *Haastavat kasvatustilanteet. Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Ahonen, L. & Roos, P. (2019). *Iloa ja oivalluksia! Pedagogiikan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa*. Vaasa: Waasa Graphics Oy.
- Alanko, M. (2019). *Pienryhmätoiminnan toteutuminen varhaiskasvatuksessa*. Opinnäytetyö. Sosiaali alan koulutus. Hämeen ammattikorkeakoulu. Haettu 17.12.2019 osoitteesta <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201904074502>
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2014). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Heinonen, H., Iivonen, E., Korhonen, M., Lahtinen, N., Muuronen, K., Semmi, R. & Siimes, U. (2016). *Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita*. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Hämeenlinnan kaupunki. (2019). Hämeenlinnan varhaiskasvatussuunnitelma. Haettu 28.3.2020 osoitteesta https://www.hameenlinna.fi/wp-content/uploads/2019/05/LAPSUUTTA-SATAKIELEN-SIIVITTAMANA_HML-vasu-2019.pdf
- Järvinen, K. & Mikkola, P. (2015). *Oletko sä meidän kaa? Näkökulmia osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen varhaiskasvatuksessa*. Vantaa: Pedatieto.
- Kananen, J. (2008). *Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet*. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananen, J. (2017). *Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä*. Tampere: Suomen yliopistopaino oy.
- Kangas, K. (2013). *Päiväkodin pienryhmätoiminta ja lasten osallisuus*. Pro gradu -tutkielma. Kasvatustieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto. Haettu 17.12.2019 osoitteesta <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-201305041555>
- Leinonen, J. (2014). Pedagogisia näkökulmia lasten osallisuuden tukemiseen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa J. Heikka, E. Fonsén, J. Elo & J. Leinonen (toim.) *Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa*. Tampere: Suomen Varhaiskasvatus ry, ss. 16–40.

Mikkola, P. & Nivalainen, K. (2013). *Lapselle hyvä päivä tänään – Näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen*. Vantaa: Pedatieto.

OPH. (2018). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Opetushallitus. Haettu 16.12.2019 osoitteesta https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

OPH. (n.d.). *Mitä on varhaiskasvatus?* Opetushallitus. Haettu 28.3.2020 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>

Pakanen, A. (2019). Varhaiskasvatuksen pedagogiikan vahvistamisen aika on juuri nyt! Teoksessa *Nyt on pedagogiikan aika!* Lastentarhanopettajaliitto. Haettu 22.10.2020 osoitteesta https://www.vol.fi/uploads/2019/01/62b0f739-pedagogiikan-aika-3painos_nayttis3.pdf

Pihlajamäki, S. (2015). *Pienryhmätoiminnan hyödyt ja haasteet päiväkodin henkilökunnan näkökulmasta*. Opinnäytetyö. Sosiaali- ja terveysala. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Haettu 17.12.2019 osoitteesta <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2015082714166>

Raittila, R. (2013). Pienryhmätoiminta ja leikkialueet. Teoksessa K. Karila & L. Lipponen (toim.) *Varhaiskasvatuksen pedagogiikka*. Tampere: Vastapaino.

Turja, L. (2017). Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, ss. 41–54.

Tynjälä, S. (2013). *Pienryhmätoimintaa varhaiskasvatuksessa: Pienryhmätoiminnan käytännöt varhaiskasvattajien näkökulmasta*. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Haettu 17.12.2019 osoitteesta <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201304255086>

Tähtinen, N. (2017). *Pienryhmätoiminnan toteuttaminen varhaiskasvatuksessa*. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Laurea-ammattikorkeakoulu. Haettu 17.12.2019 osoitteesta <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201704064382>

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. Haettu 16.12.2019 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

SAATEKIRJE

Hyvä varhaiskasvatuksen ammattilainen!

Teemme opinnäytetyötä Hämeenlinnan kaupungin päiväkotien pienryhmätoiminnasta. Tarkoituksena on kartoittaa varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkemyksiä pienryhmätoiminnan toteutumisesta päiväkodin arjessa. Olemme laatineet kyselyn, johon tarvitsemme juuri sinun vastauksiasi. Jokainen vastaus on tärkeä!

Linkki kyselyyn: <https://link.webpolsurveys.com/S/BF12D1C661357DA9>

Toivomme, että vastaat kyselyymme rauhassa ja ajan kanssa, jotta saisimme mahdollisimman kattavia ja monipuolisia vastauksia. Kyselyyn vastaaminen tapahtuu anonyymisti ja se vie noin 20 minuuttia. Vastausaikaa on huhtikuun loppuun asti.

Kiitos osallistumisesta!

Ystävällisin terveisin

Jenny Lehtinen & Iisa Rättö

jenny.lehtinen@student.hamk.fi, iisa.ratto@student.hamk.fi

Sosiaalialan koulutusohjelma

Hämeen ammattikorkeakoulu, Hämeenlinna

KYSELYLOMAKE VARHAISKASVATTAJILLE

1. Missä päiväkodissa työskentelet?

- XXX päiväkoti
- ZZZ päiväkoti
- YYY päiväkoti
- Joku muu, mikä? _____
- En halua mainita

2. Ammattiryhmäsi?

- Varhaiskasvatuksen lastenhoitaja
- Varhaiskasvatuksen opettaja
- Varhaiskasvatuksen sosionomi
- Joku muu, mikä? _____

3. Minkä ikäisten lasten ryhmässä työskentelet?

- Alle 3-vuotiaat
- 3-5-vuotiaat
- Yli 5-vuotiaat
- Ei mikään ylläolevista, vaan _____

4. Kuinka monta lasta päiväkotiryhmässänne on?

- Alle 15
- 16-20
- 21-25
- 26-30
- Yli 30

5. Miten itse määrittelet pienryhmätoiminnan?

---

6. Kuinka usein hyödynnätte pienryhmätoimintaa päiväkotiryhmän arjessa? (Arvioi suunnilleen)

- Päivittäin
- Viikoittain
- Kuukausittain
- Harvemmin

7. Milloin käytätte pienryhmätoimintaa?

- Aamupäivisin
- Iltapäivisin
- Koko päivän ajan
- Joku muu, mikä? _____

8. Mielestäni pienryhmätoimintaa on...

- sopivasti
 liikaa
 liian vähän

9. Kuinka usein pienryhmätoimintaa olisi mielestäsi hyvä toteuttaa?

---

10. Minkä kokoisia pienryhmiä ryhmässänne käytetään?

- 3-4 lasta
 5-7 lasta
 8-10 lasta
 Yli 10 lasta

11. Mikä olisi mielestäsi ihanteellinen pienryhmän koko?

---

12. Ryhmässä on käytössä...

- kiinteät pienryhmät, joissa samat lapset saman työntekijän kanssa
 kiinteät pienryhmät, joissa samat lapset mutta työntekijä vaihtuu
 joustava ryhmittely

13. Jos ryhmässänne on käytössä sekä kiinteät pienryhmät että joustava ryhmittely, milloin ja missä tilanteissa toiminta tapahtuu kiinteissä ryhmissä ja milloin joustavissa ryhmissä?

---

14. Millä perusteella lapset jaetaan pienryhmiin?

- Iän mukaan
 Pedagogisin perustein
 Jotenkin muuten, miten? _____

15. Millaisissa tilanteissa pienryhmätoimintaa hyödynnetään?

---

16. Mikä tavoite pienryhmätoiminnalla on? Miksi sitä hyödynnetään ryhmän arjessa?

---

17. Kuka vastaa pienryhmätoiminnan suunnittelusta ryhmässä?

- Varhaiskasvatuksen opettaja
 Varhaiskasvatuksen lastenhoitaja
 Varhaiskasvatuksen sosionomi
 Ryhmän työntekijät yhdessä
 Joku muu/jotkut muut, kuka/ketkä? _____

18. Mitä kokemuksia sinulla on pienryhmätoiminnan hyödyistä lapsille?

---

19. Mitä kokemuksia sinulla on pienryhmätoiminnan hyödyistä työntekijälle?

---

20. Mitä kokemuksia sinulla on pienryhmätoiminnan haitoista lapsille?

---

21. Mitä kokemuksia sinulla on pienryhmätoiminnan haitoista työntekijälle?

---

22. Millaisia haasteita olet kohdannut pienryhmätoimintaan liittyen?

---

23. Oletteko tehneet muutoksia käytännön ratkaisujen (esim. toimintaympäristö/tilat) suhteen, jotta pienryhmätoiminta mahdollistuisi?

Kyllä, mitä? _____

Ei

24. Mitä kehitettävää pienryhmätoiminnassa mielestäsi olisi?

---

25. Tähän voit vielä tarkentaa aiempia vastauksiasi, jos koet sen tarpeelliseksi, tai kertoa muuten aiheeseen liittyviä ajatuksia.
